

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Trianonská smlouva a její reflexe v současné
maďarské politice**

Martin Pitař

Plzeň 2012

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Trianonská smlouva a její reflexe v současné
maďarské politice**

Martin Pitař

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Davidu Šancovi Ph.D., za jeho cenné rady, motivaci a vstřícný přístup při psaní této práce. Zároveň bych chtěl poděkovat maďarskému velvyslanci působícímu v České republice, panu Lászlou Szöke, za čas a cenné informace, které mi poskytl. Poděkování také patří mé rodině, která mě při studiu vždy podporovala.

Obsah

Úvod.....	5
1. Nacionalismus	9
2. Trianonská smlouva.....	15
2.1 První světová válka	15
2.2 Jednání ve Versailles	16
2.2.1 Průběh jednání.....	17
2.2.2 Důsledky jednání.....	19
2.3 Snahy o revizi	21
2.3.1 Meziválečné Maďarsko	23
2.3.2 Komunistické Maďarsko.....	25
2.3.3 Maďarsko po pádu komunismu.....	26
2.3.3.1 MIÉP	28
3. Současné Maďarsko.....	29
3.1 Domácí politika	30
3.1.1 Fidesz.....	31
3.1.1.1 Zákon o národní soudržnosti	34
3.1.1.2 Zákon o dvojím občanství.....	37
3.1.1.3 Ústava.....	41
3.1.2 Jobbik.....	44
3.1.2.1 Maďarská garda.....	47
3.2 Zahraniční politika	49
3.2.1 Slovensko – Maďarsko	49
Závěr.....	53
Seznam literatury	57
Internetové zdroje	61
Resumé.....	63
Přílohy.....	63

Úvod

Více než devadesát let uplynulo od podpisu Trianonské smlouvy, která byla součástí versailleského systému mírových smluv mezi vítěznými a poraženými mocnostmi. Tímto dokumentem byly po první světové válce stanoveny hranice nově vzniklého maďarského státu, který se stal nástupcem poraženého Uherska. Hranice narýsované podle Trianonské smlouvy znamenaly, že z velkého a rozsáhlého státu se z hlediska mezinárodních vztahů stala malá a ve své podstatě bezvýznamná země. Maďarsko díky této smlouvě ztratilo více než dvě třetiny svého území a několik milionů obyvatel se ocitlo za hranicemi své vlasti. Podmínky této smlouvy byly velice tvrdé a byly vnímány maďarskou společností jako ponižující a nespravedlivé. Dodnes je Maďary tento krok většinou vnímán jako křivda a v důsledku toho se téma Trianonské smlouvy v maďarské politice více či méně objevovalo během celého dvacátého století.

I dnes, na začátku druhého desetiletí jednadvacátého století, se Trianonská smlouva, spíše tedy její důsledky, odráží v maďarské politice. Odkaz na Trianon můžeme najít jak v zahraniční politice Maďarska, tak také v politice domácí, přičemž existence tohoto jevu se nevyhýbá ani etablovaným politickým stranám, které se pohybují na nejvyšší státní úrovni - v maďarském parlamentu. Oficiální maďarská politika během několika posledních let refletovala Trianonskou smlouvu různými způsoby, příkladem může být sporný zákon o dvojím občanství či změna ústavy, která přichází v platnost právě v letošním roce¹ a je pro svůj nacionalistický nádech kritizována jak opozicí v Maďarsku, tak i na půdě Evropské unie či některými dalšími státy ve světě.

V teoretické části své bakalářské práce se zaměřím na problematiku nacionalismu. Nacionalismus jakožto politická doktrína je

¹ Rok 2012.

fenomémem, který je velice úzce spjatý s tématem Trianonské smlouvy a se samotným Maďarskem, respektive se současnou maďarskou politikou. Podle Bendy je *„přítomnost nacionalistických prvků spolu s odkazy na křesťanskou víru jednou z nejdůležitějších dimenzí, podle níž k pravolevému členění maďarského stranického systému dochází. Toto členění je tedy axiologické, nikoli socioekonomické. Přístup k národnímu principu jakožto dimenze politického členění se táhne maďarskou historií po celé dvacáté století“* (Benda, 1999: 110-111). Vzhledem k nejednoznačnosti, který je pro zkoumání v sociálních, a ještě více v politických, vědách tak typický, a absenci jednotné definice, nabídnu několik pohledů různých autorů, kteří se věnují problematice nacionalismu. Pokusím se tak nalézt u jednotlivých autorů poznatky, které by se nejvíce shodovaly s maďarskou realitou, a také se zaměřím v jejich pracích na reflexi uspořádání Evropy po první světové válce. Snahou je vybrat autory, jejichž přínos teorii nacionalismu je zjevný a jsou považováni za významné a vlivné. Mezi tyto autory jsem zařadil E. Gellnera, M. Hrocha, Erica J. Hobsbawna a E. Kedourieho. Vzhledem k omezenému prostoru bakalářské práce vyložím jednotlivé autory velmi stručnou formou a budu se soustředit pouze na prvky, které budou v analytické části práce přínosné.

V další, historické, části bakalářské práce se budu zabývat samotnou Trianonskou smlouvou. V této kapitole se zaměřím na okolnosti, které vedly k podpisu Trianonské smlouvy v návaznosti na ukončení první světové války, zároveň představím aktéry podpisu smlouvy a jejich pohledy na celou problematiku. Budu se zde věnovat důsledkům Trianonu, které se promítají do dnešního Maďarska, a přiblížím tak nejproblematictější body smlouvy. Položím si otázku, zdali bylo možné z maďarské strany ovlivnit průběh jednání a hlavně jeho důsledky. Dále se budu zabývat velmi stručně také historií Maďarska v souvislosti se snahami o revizi mírových smluv z Versailles v průběhu dvacátého století během střídání různých politických režimů.

Ve třetí části, která je pojata jako část analytická, se budu dotýkat současné maďarské politické scény. Středobodem analýzy budou parlamentní politické strany, které vykazují nacionalistický charakter nebo se svou politikou či jen rétorikou dotýkají tématu této práce. Na pozadí jedné z těchto stran – Hnutím za lepší Maďarsko (Jobbik), stojí i uskupení, které může být nejlepším případem dochování vlivu Trianonské smlouvy v politice, a totiž Maďarská garda. Přestože bylo toto uskupení oficiálně zakázáno již v roce 2009 a jeho fungování bylo krátké, jeho vliv a propojení s parlamentní stranou, která získala v posledních volbách do maďarského parlamentu nezanedbatelných 47 poslanců² z celkových 386, je nepopiratelný a zasluhuje si hlubší analýzu. V této části práce se také dotknu několika problematických bodů, které v podstatě souvisí s politickými stranami. Mezi tyto body zařadím kontroverzní zákon o dvojitým občanství, zákon o národní soudržnosti či neméně kontroverzní novou verzi maďarské ústavy, která by mohla vykazovat znaky, které jsou důsledkem podpisu smlouvy. V poslední části této kapitoly se budu velmi stručně věnovat zahraniční politice Maďarska z pohledu vztahu mezi ním a Slovenskem.

Co se týče použitých zdrojů a literatury, bakalářská práce bude vycházet ve své teoretické části z knižních titulů výše zmiňovaných autorů, kteří se zabývají teorií nacionalismu a také z velmi podnětného sborníku Miroslava Hrocha – *Pohledy na národ a nacionalismus*, ve kterém jsou příspěvky mnoha světových autorů věnující se problematice nacionalismu.

Historická část práce bude postavena na publikacích historiků a historičky, kteří se na danou problematiku specializují, jedná se například o českou historičku Evu Irmanovou, maďarského historika Ignáce Romsicse či slovenského historika Mariána Hronského. Různá národnost těchto autorů je záměrem, který dokáže z historické části práce

² Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010, dostupné na: <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm> (24. 1. 2012).

udělat vyváženou sondu do maďarské historie bez jakéhokoliv zaujetí či názorové nevyváženosti, která je tolik typická pro toto téma, hlavně pokud jde o názorový střet mezi Maďary a Slováky.

Poslední část práce bude vycházet z velké škály spíše cizojazyčných zdrojů, od oficiálních internetových stránek politických stran až po různé zprávy či články, které se tématem odkazu Trianonu zabývají a informují o nich. Právě v dostupnosti informací o politických stranách vidím největší problém, jelikož velká část informací je pouze v maďarském jazyce. Jednou ze stěžejních publikací bakalářské práce je sborník *Trianonská smlouva – devadesát let poté*, který vzešel z konference, jež se konala u příležitosti devadesátého výročí podpisu Trianonské smlouvy v Praze v roce 2010 a do které zasáhla celá škála autorů s různými tématy a pohledy. Za velký přínos této práci považuji rozhovor s maďarským velvyslancem působícím v Praze, panem Lászlo Szöke, který maďarskou optikou zodpoví několik otázek týkajících se právě tématu této práce.³

Cílem práce je analýza subjektů v současné maďarské politice, které reflektují nebo odkazují na důsledky Trianonské smlouvy. V tomto kontextu pak budou analyzovány konkrétní zákony, vykazující známky reflexe Trianonské smlouvy. V závěru práce také skloubím poznatky z první části, věnující se nacionalismu, se současnou politikou. Mým předpokladem je, že vliv nacionalismu a s tím související vliv Trianonské smlouvy je stále velmi silný, hlavně v posledních letech, kdy se Maďarsko potýká s ekonomickými problémy a nacionalistické tendence tak mohou výrazně zesilovat.

³ Rozhovor proběhl 29. února 2012 na maďarské ambasádě v Praze. Úryvky rozhovoru jsou součástí práce, celý rozhovor je pak v českém jazyce umístěn mezi přílohami – Příloha č. 4.

1. Nacionalismus

Jak jsem již napsal v úvodu, pro zkoumání v sociálních vědách je typickým jevem nejednoznačnost zkoumaného prvku či absence jednoznačné definice, s tímto problémem se potýkáme i u fenoménu národa a nacionalismu. Jak píše Miroslav Hroch, studium problematiky národa a nacionalismu zaujímá v kontextu bádání historických i společenských věd významné postavení, o čemž podle něj svědčí nejen značný zájem veřejnosti, ale i objem vědecké tvorby. *„Navzdory obrovskému množství poznatků a vymyšlení modelů tvoří dnes problematika národa a nacionalismu nepřehledný terén, ve kterém se sami badatelé jen těžko orientují, protože bylo dosaženo jen minimálního pojmoslovného konsenzu“* (Hroch, 2011: 15).

Dle Heywooda je přístup k nacionalismu jako k určité specifické ideologii velice problematický z několika důvodů, jedním z těchto důvodů je, že se nacionalismus definuje spíše jako politická doktrína, než jako ucelená samostatná politická ideologie. Zatímco liberalismus, socialismus či konzervatismus představují určitý složitý soubor hodnot a idejí, tak nacionalismus můžeme považovat za přesvědčení, že národ je přirozenou a jedinečně vhodnou formou politického vládnutí (Heywood, 1994: 154). Tento přístup k nacionalismu jako k politické doktríně je v případě zkoumaného Maďarska více než vhodný, podle politologa Zdenka Zbořila se stal nacionalismus součástí programů jak socialistů, tak i liberálů natolik, že rozdělení na pravici a levici se pro maďarskou politiku používá *„snad jen v České republice“* (Zbořil, 2006: 3). Cílem následujících řádek bude využít poznatky jednotlivých autorů, kteří se zabývají nacionalismem, a vytvořit tak teoretický rámec, do kterého se v analytické části podaří zasadit zkoumané Maďarsko.

Prvním z těchto autorů je Ernest Gellner. Gellnerova teorie nacionalismu patří do kategorie tzv. modernistických teorií, podle nichž existuje v Evropě nacionalismus a národy, jak je známe a vnímáme dnes,

vázané na určitou dobu. Jsou fenomény moderní doby – devatenáctého a dvacátého století především. Před modernizací evropských společností byly národy a nacionalismus neznámé. Původ nacionalismu je, dle modernistických teorií, v hospodářském a politickém vývoji, přičemž Gellner soudí, že jsou součástí jisté fáze vývoje evropské společnosti - součástí moderní průmyslové společnosti (Musil, 2003: 7).

Podle Gellnera je nacionalismus politickým principem, podle kterého je základním sociálním poutem určité kultury podobnost. Mezi lidmi může existovat jakékoli pojetí autority, ovšem její legitimita závisí na faktu, že členové dotyčné skupiny patří ke stejné kultuře (národu). Podobnost se v rámci určité kultury stává jak nutnou, tak dostatečnou podmínkou legitimního členství, to je ovšem krajní případ. K takové jednotce se mohou připojit *pouze* příslušníci dané kultury a musí tak učinit *každý z nich*.⁴ Překážkou pro krajní nacionalisty může být situace, kdy jejich národní stát nezahrnuje všechny příslušníky národa či pokud stát v rámci svých hranic toleruje významný počet těch, kteří jeho příslušníky nejsou (Gellner, 2003b: 405).

Nacionalismus je tedy podle Gellnerovy teorie politickou doktrínou, ale i „*stavem mysli a pocitem, že stát a národ si musí odpovídat, snad bychom mohli říci, že tvoří jednotu*“ (Musil, 2003: 7). Což ovšem znamená, že se této doktríně přičí právě situace, kdy národ, ve smyslu výše jmenovaného, sídlí na území více než jednoho státu (Musil, 2003: 7). Tento princip je velmi dobře aplikovatelný na situaci v Maďarsku, ostatně i Gellner se ve své knize *Nacionalismus* zabývá tématem nacionalismu v době ukončení první světové války. Podle něj byl nacionalismus v této době přijímán většinou obyvatel států jako samozřejmost, z nacionalismu se stal princip politické legitimacy. Právě tento princip byl uplatněn ve Versailles, dle Gellnera ovšem nerovnoměrně (Gellner, 2003a: 60).

⁴ Kurzíva v originále.

V oblastech, které byly natolik etnicky komplikovaným uspořádáním, jaké má například východní Evropa, pak podle Gellnera *neexistuje* způsob, jak tento princip uplatnit nestranně.⁵ Ať už se jedná o principy demografické, historické, geografické či jiné, všechny jsou ve vzájemném rozporu. Gellner dává velkou váhu otázce, kdo byl na čí straně během první světové války a zároveň i geopolitické náhodě, která vedla k uplatňování a realizaci tohoto principu. Sám hodnotí systém států ustavený ve Versailles jako křehký a vetchý (Gellner, 2003a: 60-61).

Podle Erica Hobsbawna byl neplodnějším přístupem ke zkoumání nacionalismu, resp. národní otázky, přístup historický. Hobsbawn říká, že přestože je definice problematická, můžeme si celou situaci zjednodušit právě historickým přístupem, který nazírá na nacionalismus a národy jako na jevy, které se vyvíjely v rámci určité historické situace a které jsou jí determinovány (Hobsbawn, 2003: 110). Takovou historickou situací může být podpis Trianonské smlouvy. Právě příčiny velkého významu nacionalismu ve stranickém systému Maďarska spočívají dle Benda v historickém vývoji maďarské státnosti a maďarského politického myšlení (Benda, 1999: 110).

Stejně jako Gellner, tak i Hobsbawn se vrací ke konci první světové války a k wilsonovskému ideálu – zásady o tom, aby se státní hranice shodovaly s hranicemi národnostními a jazykovými. Oba autoři poukazují na neproveditelnost tohoto záměru, přičemž Hobsbawn konstatuje, že mírové narovnání po roce 1918 převedlo wilsonovskou myšlenku do praxe natolik, nakolik to jen bylo uskutečnitelné, pouze s výjimkou některých „*politicko-strategických rozhodnutí ohledně hranic Německa a s několika zdráhavými ústupky expanzionismu Italů a Poláků*“ (srov. Hobsbawn, 2000: 128-129; Gellner, 2003a: 60-61).

Důsledkem objevu, že národnosti a státy nelze upravit tak, aby se kryly, byla skutečnost, že hranice vytyčené v dohodách z Versailles,

⁵ Kurzíva v originále.

přestože byly nesmyslné i podle wilsonovských měřítek, se ukázaly jako trvalé. Nepříliš očekávaným výsledkem uspořádání po první světové válce byl fakt, že „*nacionalismus malých národů jeví stejný odpor k menšinám, jako národy velké*“ (Hobsbawn, 2000: 129-130), příkladem může být právě situace v habsburském Maďarsku.

Na Erica Hobsbawna navážeme Miroslavem Hrochem, který se zabývá nacionalismem také spíše v historickém kontextu, tedy formováním národů v Evropě od osmnáctého století. Do této práce zařazují několik jeho poznatků, které nám pomohou dotvořit teoretický rámec, do něhož bude možné zasadit zkoumané Maďarsko.

Miroslav Hroch si všímá například rozporů mezi státy z pohledu mezinárodních vztahů. S odkazem na Wallersteina a Balibara, kteří se domnívali, že nacionalismus je „*ideologií mající ospravedlňující efekt při úsilí o udržení mocenské převahy jednoho státu nad druhým*“ (Wallerstein, Balibar dle Hroch, 2011: 153), Hroch konstatuje, že zdrojem národně definovaného rozporu mezi státy nemusí být jen snaha změnit poměr mezinárodních sil ve prospěch jedněch a v neprospěch druhých, ale existují spory teritoriální povahy (spor o hranice nebo zájem na jejich revizi), podle Hrocha je ovšem pravdou, že tento typ konfliktu je na evropské půdě během posledních dvou set let výjimkou, ale také platí, že velmi významný podíl na eskalaci nacionalismu ve dvacátém století měly právě tyto hraniční spory (Hroch, 2011: 153).

Dalším Hrochovým poznatkem je důležitá role emocí v otázce nacionalismu. Podle něj nestačí ke ztotožnění lidí s národem pouhá „*schopnost imaginace a abstrakce*“ (Hroch, 2011: 233), vztah k národu musí vždy obsahovat jisté emotivní prvky a dokazuje to odkazem na meziválečnou antropologii, která již ve své době definovala národ jako pospolitost citového života a tyto vazby jsou odvozeny z každodenních zvyků, z forem myšlení a jednání. Hroch zdůrazňuje obecnou shodu v názoru, že emotivní vazby k národu se rodily v podmínkách socializace

a sílily tam, kde se jedinec mohl cítit ohrožený vnějšími okolnostmi v dobách krize. Vazby k národu se tedy vyznačují různou intenzitou, sílí v době krizí a bouřlivých událostí a slábnou v dobách klidu (Hroch, 2011: 233). Hroch také píše o jiném emocionálním zdroji nacionalismu, totiž potřebě důstojnosti, která mohla být poraněna z různých důvodů (Hroch, 2011: 234). V našem případě je tímto důvodem právě kolaps velkého Uherska a následný vznik malého a, z hlediska mezinárodních vztahů, bezvýznamného Maďarska. Velmi zajímavé je také Hrochovo přirovnání národa k jakémusi národnímu tělu. Píše, že příslušníci státního národa, kteří žijí jako menšina na území jiného národního státu, mohou být v tomto kontextu považováni za nedílnou součást vlastního národního těla a každá křivda, kterou utrpí, je cítěna jako utrpení příslušníků celého národa (Hroch, 2011: 236).

Velmi vhodné je poukázat na roli symboliky a symbolů v otázce nacionalismu. Podle Hrocha jsou symboly faktorem, který pomáhá šířit národní identitu a vzbuzuje v lidech důvěru v národ (Hroch, 2011: 238). Přestože tím má Hroch na mysli spíše úlohu symbolů při utváření národů, nikoli úlohu symbolů, která používá již utvořený národ, úloha symbolů je stále nezanedbatelná i v současnosti, což se dle mého názoru ukáže v analytické části této práce. Přestože je typologizace symbolů problematická, můžeme je rozdělit na několik skupin podle kontextu uplatnění a podle jejich forem. Hroch je rozděluje následovně: Prvním typem jsou veřejné aktivity (průvody, slavnosti, mítinky), druhým typem jsou verbální projevy (hesla, deklarace, zpěvy), třetím ikonografické symboly (obrazy, vlajky, plakáty), čtvrtým pak pomníky a pátým krajina a její složky (Hroch, 2011: 240).

Elie Kedourie charakterizuje nacionalismus velmi podobně, jako autoři, kterým jsou věnovány předešlé stránky. Podle něj je nacionalismus doktrínou, která byla vymyšlena v Evropě na začátku 19. století a která si činí nárok na určení jednotlivých skupin obyvatelstva,

tyto skupiny pak mohou vytvořit svou vlastní vládu. Nacionalismus tedy hlásá, že se lidstvo přirozeně dělí na národy a tyto národy rozeznáme podle charakteristik, které je možno zjistit. Ideje této doktríny pak později podle něj převzal ze západu celý svět. Jediným legitimním typem vlády je pak vlastní národní vláda (Kedourie, 1993: 1).

V úvodu této kapitoly jsem zmínil poznámku politologa Zdeňka Zbořila, který tvrdí, že nacionalismus se stal v Maďarsku součástí programů jak socialistů, tak i liberálů, a proto není vhodné rozdělovat maďarskou politiku, resp. strany v ní, na levice a pravici (Zbořil, 2006: 3). Naváží na tuto poznámku tvrzením Elie Kedourieho, pro kterého je nepochopitelná otázka, zda je nacionalismus politikou levice či pravice. Neplatí totiž ani jedno, ani druhé. Levice a pravice jsou pojmy, které se objevily v devatenáctém a dvacátém století v evropských zemích v průběhu zápasu mezi aristokracií, střední třídou a dělnickou třídou a bez souvislosti s touto konkrétní historií nedávají podle Kedourieho smysl (Kedourie, 2003: 107). Pro liberály je důležitý politický pokrok daný oslabováním sociálních či politických privilegií, zatímco pro socialisty je pokrok snižování ekonomické nerovnosti. Pro nacionalisty jsou takové cíle druhotné a vedlejší, pro ně je hlavním cílem národní sebeurčení a trvalé naplnění, které se člověku dostane, pokud žije jako příslušník ve svrchovaném národě (Kedourie, 2003: 108).

2. Trianonská smlouva

Cílem této kapitoly je ve stručnosti popsat, jaké byly vůbec příčiny podpisu Trianonské smlouvy, zároveň zjistit, jakou úlohu hrály mocensko-politické zájmy při utváření „nové Evropy“, přestože existoval národnostní princip v podobě wilsonovského ideálu o sebeurčení národů. V návaznosti na to pak poukázat na úlohu maďarské delegace, která byla vyslána na konferenci ve Versailles. Mohla nějakým způsobem zvrátit rozhodnutí vítězných velmocí? Existoval způsob, jakým by se odvrátily katastrofální důsledky, které vycházely z podpisu mírové smlouvy? Jaké byly vlastně požadavky velmocí vůči Maďarsku obsažené ve smlouvě a naopak? Tyto a další otázky zodpoví následující část práce, která shrne i maďarské pokusy o revizi Trianonské smlouvy v průběhu dvacátého století.

2.1 První světová válka

První světová válka a společenské a národní pohyby, k nimž během ní došlo, podstatně změnily politickou a zeměpisnou mapu Evropy. Došlo ke zhroucení tří velkých říší – ruské, německé a rakousko-uherské, tím také došlo dle Irmanové k hluboké diferenciaci ve společenské a politické struktuře Evropy. Kromě rozporů, které vycházely ze společenské odlišnosti, byl ovlivněn další vývoj také faktem, že byly národy rozděleny na vítězné a poražené s vyvozením všech důsledků, které z toho vyplývaly (Irmanová, 2002: 83).

Podle Kontlera válka, a do jisté míry i mírová smlouva, uspíšily proces zahájený americkou a francouzskou revolucí, tento proces zasadil smrtelnou ránu konzervativním institucím mnohonárodnostních říší střední, východní a jihovýchodní Evropy. „*V domnění, že je slučitelný s věcí svobody a demokracie, nacionalismus triumfoval*“ (Kontler, 2001: 301). S tímto tvrzením souhlasí i většina maďarských historiků, zastávají názor, že prapříčiny rozpadu monarchie leží v dynamice moderního nacionalismu. V tomto ohledu je nutné říci, že způsob rozpadu monarchie

a historických Uher je ale dán výsledkem války a strategickými zájmy velmocí (Lendvai, 2002: 288). Západní mocnosti, které vyhrály válku a vyjednávaly mír, tak byly při rozhodování o likvidaci Rakousko-Uherska vedeny nejen ideálem sebeurčení národů, ale také mocenskopolitickými úvahami (Kontler, 2001: 301). Byly strategické zájmy hlavním důvodem, proč se z velkých Uher stalo malé Maďarsko? Maďarský historik Ignác Romsics vidí problém nejen ve strategických úvahách vítězných mocností, ale také v chaotických poměrech v Maďarsku, tedy ve vnitropolitické situaci, které na dlouhou dobu znemožnily, aby do Paříže vůbec odjela maďarská delegace vyjednávat (Romsics, 2010: 124).

Oficiální maďarská vláda před chystanou mírovou konferencí očekávala, že se při jednáních uplatní Wilsonovy názory a jeho ideje, které hlásají trvalý mír, jenž by byl uplatňován Společností národů, právo na sebeurčení národů a také vládu demokracie. Například Irmanová popisuje názory maďarského ministra pro národnosti, Oszkára Jásziho, který doufal, že v návaznosti na wilsonovský pacifismus je možno najít řešení, které ochrání maďarské území a zajistí jeho celistvost. Toto byl dle Irmanové také hlavní zahraničně-politický úkol oficiální maďarské vlády před konferencí ve Versailles (Irmanová, 2002: 90).

2.2 Jednání ve Versailles

Otázka budoucnosti střední a východní Evropy byla dle Irmanové nejistá, ani vítězné mocnosti neměly jasno v tom, jaké uspořádání by bylo ideálním, svou roli hrály již zmíněné mocenské zájmy jednotlivých mocností. Do popředí se dostal anglo-francouzský spor, který ovlivnil řešení všech sporných otázek. Velký boj o území probíhal mezi všemi státy střední a jihovýchodní Evropy, ať už to bylo mezi Rumunskem a Jugoslávií, Jugoslávií a Itálií či Rakouskem, Československem a Rakouskem nebo Polskem a téměř všichni bojovali s Maďarskem. Podle Irmanové bylo o budoucnosti Maďarska rozhodnuto na konci roku 1918, ovšem předběžné koncepce Dohody dávaly jistý prostor k tomu, že

Maďarsko mohlo v rámci určitých okolností (konkrétní politická situace, hra politických sil, osobní vlivy a protiakce či náhodná shoda okolností) modifikovat konečné vyhlídky (Irmanová, 2002: 83).

Mírová konference ve Versailles měla podle tehdejších představ uzavřít velkou válku, ale také předejít tomu, aby se tento hrůzný počin opakoval. Dle představ řady optimistických idealistů – v čele s prezidentem Wilsonem, měla konference položit základ novému evropskému ba až celosvětovému liberálnímu řádu (Dejmek, 2010: 27). Na konferenci ve Versailles bylo sezváno sedmadvacet států, kromě vítězných mocností bylo přizváno i několik nově vzniklých středoevropských států, které se zařadily mezi vítěze války – Polsko, Československo, Rumunsko a Království SHS. Konference se zúčastnilo také pět států, jejichž hlas byl rozhodující – VB, USA, Francie, Itálie a Japonsko. Charakteristickým jevem konference bylo na jedné straně hlásání moderních principů a na druhé straně uplatňování anachronismů ve smyslu popírání wilsonovských zásad, tento popis charakterizuje pak její praktickou činnost – přispívala ke zrození nových demokracií, ale zároveň stupňovala jejich slabost (Irmanová, 2002: 154). István Bibó se ve své knize *Bída malých národů* také zabývá otázkou konsolidace Evropy na počátku 20. století, podle něj by byla konsolidace úspěšná, kdyby si tvůrci míru počínali trochu prozíravěji a pečlivěji (Bibó, 1997: 208). V následující podkapitole se ve stručnosti zaměříme na průběh jednání s důrazem na postavení maďarské delegace.

2.2.1 Průběh jednání

Maďarskou delegaci vedl hrabě Albert Apponyim, který se těšil velké autoritě celé maďarské politické scény. Šestáho ledna 1920 dorazila maďarská delegace do Paříže a vezla s sebou nástin smlouvy, o kterém se mělo jednat. V této smlouvě vyslovila delegace celou řadu historických, etnických, ekonomických a strategických námitek proti smlouvě, která byla vypracována na jaře 1919 a která byla předložena

delegaci ihned po jejím příjezdu. Maďarská verze smlouvy byla prezentována jako jistý kompromis mezi vítěznými mocnostmi a nově vzniklým Maďarskem (Kontler, 2001: 316; Romsics, 2010: 133-134).

Američané a Britové byli podle Kontlera v jistém okamžiku otevření vyjednávání, chtěli ponechat Maďarsku většinu z převážně Maďary osídleného pomezí bezprostředně za nově vytyčenými hranicemi, které byly narýsovány v původní smlouvě (Kontler, 2001: 316). Američané byli také jediní, kteří od začátku zastávali při vytyčování hranic princip etnický. Ovšem, dle konstatování francouzského ministerstva zahraničí, bylo velice snadné je přesvědčit o nutnosti brát v potaz strategické a hospodářské zájmy spřátelených států (Irmanová, 2002: 163). Britský ministerský předseda Lloyd George několikrát varoval, že míru v Evropě nepřispěje, pokud bude třetina etnických Maďarů za nově vytyčenými hranicemi (Kontler, 2001: 316). Ostatně to byl právě britský předseda vlády, který během jednání neustále naléhal na ostatní zúčastněné, aby byla maďarská otázka ještě projednána. Všechny tyto dohady o nutnosti úpravy hranic probíhaly bez účasti maďarské delegace (Romsics, 2006: 178). Vše směřovalo k tomu, že se podmínky smlouvy již nebudou měnit.

Během jednání ve Versailles však došlo k obratu na francouzské straně. Ve Francii se uskutečnily na počátku roku 1920 volby, které změnily zahraničně-politickou orientaci země, která se stočila směrem k Podunají a k Maďarsku. Tato změna zažehla jiskru naděje mezi Maďary a znamenala další šanci k revizi již odsouhlasené verze mírové smlouvy. Šance na revizi ovšem záhy zmizela a to díky maďarským iracionálním požadavkům ohledně revize smlouvy. Nakonec sešlo ze sbližování obou států a vše se vrátilo na začátek (Irmanová, 2002: 180-184).

Právě charakter jednání z maďarské strany na mírové konferenci byl velmi zajímavý a svým způsobem nepochopitelný. Podle Irmanové je charakteristickým znakem jednání maďarské delegace nedostatek ochoty ke kompromisu. Přestože delegace sama apelovala na wilsonovský

princip sebeurčení národů, tak ohledně národů na svých územích tento princip neuplatňovala (Irmanová, 2002: 170-171). Jak píše Dejmek, tak tímto jednáním nakonec Maďaři vyloučili i šance na změny, které mohly nějakým způsobem vyjednat (Dejmek, 2010: 35). Podle delegace byla důležitá celistvost Maďarska, přestože existovaly v bývalých Uhrách území, kde žilo více nemaďarských národností, tak stanoviskem delegace bylo, aby i tato území zůstala Maďarsku a to tak zůstalo celistvé (Romsics, 2006: 164-165). Maďarská delegace používala v tomto duchu dva hlavní argumenty, jeden historický a druhý organický, historický se opíral o tisíciletou kontinuitu uherského státu, který byl jakýmsi nárazníkem mezi křesťanskou Evropou a barbarským východem, organický zase popisoval prostor historického království jako přirozenou jednotu, kde existuje síť hospodářských kontaktů a dělby práce a proto není možné ho rozdělit (Němec, 2010: 57-58).

Důsledkem tohoto jednání bylo, že dne 19. května 1920 maďarská delegace převzala definitivní, nezměněné znění textu mírové smlouvy a následně abdikovala. Účastníci v čele s Apponyim konstatovali, že se jim *„podařilo otevřít oči zahraniční veřejnosti v tom, že podmínky smlouvy jsou nespravedlivé, tím pádem nemohou mít trvalou platnost a mohou se stát pouze dalším zdrojem nových konfliktů a válek“* (Romsics, 2010: 137), přesto bylo ovšem jasné, že mír je potřeba uzavřít, jelikož Maďarsko nemá zdroje ať už hospodářské či vojenské, které by umožnily podpis odmítnout (Romsics, 2010: 137).

2.2.2 Důsledky jednání

Význam podpisu mírové smlouvy pro Maďary nejlépe svými slovy dokládá Paul Lendvai ve své knize *Tisíc let maďarského národa*, který je původem z Maďarska. *„Jedno slovo do dneška symbolizuje největší tragédii maďarských dějin: Trianon. (...) Onoho osudného dne 4. června 1920 vyzváněly po celých Uhrách zvony, na budovách vlály černé prapory, zastavila se doprava, noviny vyšly s černým smutečním*

rámováním a v kostelích se konaly smuteční bohoslužby. Trianon znamenal pro maďarský národ amputaci a konec historických Uher“ (Lendvai, 2002: 298).

Jaké to byly konkrétní důsledky? Trianonská smlouva připravila Maďarsko o dvě třetiny jeho bývalého území a téměř 60 procent jeho populace, včetně 30 procent etnických Maďarů. Kromě nových sousedů (Československo, Rumunsko, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců – pozdější Jugoslávie a Rakouska) získaly části bývalých Uher, které se zmenšily z 282 000 km² (s Chorvatskem to bylo 325 000 km²) na 93 000 km² s pouhými 7,9 miliony obyvatel oproti původním 18,2-18,3 milionům, i Itálie a Polsko (Romsics, 2006: 219, Hronský, 1998: 276). Mezi tři sousední státy byla rozdělena „kořist“ – Rumunsko získalo území o rozloze 102 000 km² s 5,2 miliony obyvatel (Sedmihradsko, východní Banát atd.), Československo 63 000 km² se 3,5 miliony obyvatel, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců získalo 21 000 km² a 1,5 milionů obyvatel (Lendvai, 2002: 298, Hronský, 1998: 276).⁶

Maďarsko se stalo etnicky téměř homogenním státem. Maďaři zde představovali 90 procent obyvatelstva, zbylými národnostmi byli hlavně Němci a Slováci (Kontler, 2001: 317; Lendvai, 2002: 299). Tyto dvě národnosti později dle Dejmeka trpěly v horthyovském režimu, přičemž zde neměly ani zdaleka taková práva, jaké měli např. Maďaři v Československu (Dejmek, 2010: 38). V důsledku tohoto územního uspořádání byla maďarská ekonomika v troskách, sotva schopna života. Zemi nezbyl žádný solný důl, přišla o všechny doly na drahé kovy, ztratila 90 procent lesů a zásob železa, zároveň zmizela polovina jejího potravinářského průmyslu. Maďarsko bylo na pokraji bankrotu, sice soustřeďovalo stále ještě dost procent ať už průmyslové či strojírenské kapacity, ale kvůli odříznutí od surovin to bylo k ničemu. Maďarsko se stalo mnohem více závislé na dovozu a bylo velmi náchylné na negativní

⁶ Viz příloha č. 1 a příloha č. 3 – Mapa územních změn a tabulka počtu obyvatel.

změny ve světové ekonomice. Kromě územních změn muselo Maďarsko ještě zaplatit reparace, zachovat vlastní suverenitu – což znamenalo nepřipojení k Rakousku a také mít armádu, která se sestává jen z dobrovolníků do počtu 35 000 vojáků (Kontler, 2001: 317-318; Lendvai, 2002: 300). Spolu s územím připadla i nově vzniklým státům také řada významného národního majetku (Irmanová, 2002: 197).

Podpis smlouvy se dotkl různými způsoby každého Maďara. Irmanová mluví o lidech, kteří sice chápali nutnost rozpadu historických Uher, ale nemohli uznat Trianon jako spravedlivý, jelikož diktát vítězných mocností byl přeci stavěn na propagandě o sebeurčení národů (Irmanová, 2002: 197). V mateřských školách, základních školách a vůbec ve všech typech škol, při bohoslužbách a v tisku se neustále oživovala myšlenka získat zpět ztracená území od opovrhovaných sousedů. Dennodenně se objevovala hesla jako „*Ne, ne, nikdy!*“ či „*Zmrzačené Maďarsko není říše, celé Maďarsko je nebeská říše!*“. Dokonce i vyučování začínalo a končilo maďarským vyznáním víry,⁷ do vědomí žáků se tak vštěpovalo, že obnovení Maďarska je boží pravda (Lendvai, 2002: 299; Hronský, 1998: 274). Také tehdejší tisk reflektoval podpis smlouvy, objevovaly se v něm články s podobným charakterem, jako tento z Peštianského deníku: „*Všichni obyvatelé státu bez ohledu na národnost volají k národům a nebesům, že tento mír, který nám byl vnucen, není mírem a neznamená život, ale zahanbující smrt*“ (Romsics, 2006: 201). Všechny tyto prvky zakořenily dle Šutaje do maďarské společnosti nechuť ohledně Trianonu, vznikla jakási linie, kulturní kód, kterou pěstovaly všechny potrianonské generace (Šutaj, 2010: 73).⁸

2.3 Snahy o revizi

Vraťme se ovšem ještě do Trianonského paláce. Irmanová přirovnává taktiku, jakou při podpisu mírové smlouvy postupovala

⁷ Vyznání ve znění: „*Věřím v jednoho boha, věřím v jednu vlast, věřím ve věčnou spravedlnost boží. Věřím ve vzkříšení Maďarska! Amen*“ (Lendvai, 2002: 299).

⁸ Viz příloha č. 2 – Tendenční mapa zobrazující rozdělení Uherska.

maďarská delegace, k politice integrální revize, která byla zahraničně politickou prioritou všech maďarských vlád v období mezi světovými válkami. S tím souhlasí i Michela, když říká, že maďarský revizionismus představuje ve středovýchodní Evropě politický směr, jehož snahou bylo přehodnocení rozhodnutí, která padla ve Versailles. Revizionismus byl oficiální linií maďarské zahraniční politiky mezi světovými válkami, přičemž se vyznačoval hlásáním různých iredentistických hesel (srov. Irmanová, 2002: 172; Michela, 2011: 435).

Vedoucí politická elita pojala Trianon jako historickou nahodilost a nespravedlnost, samozřejmou odpovědí bylo její odmítnutí. Tento systém odmítnutí byl podporován systémem nejrůznějších argumentů, jež vytyčila už delegace na mírové konferenci – kulturní převaha Maďarů v Karpatské kotlině, idea svatoštěpánského státu, který je tolerantní k menšinám, zeměpisná a hospodářská jednota Podunají aj. Podle Irmanové byly některé racionální argumenty smíchány s polopravdami či otevřeným lhaním, takže místo toho, aby se maďarská společnost poučila, tak vznikaly názory, které později ovlivnily politiku, která nemohla být nikdy racionální (Irmanová, 2002: 199). Také maďarský filozof István Bibó označuje maďarskou politiku revizionismu jako neplodnou a neperspektivní, podle něj i v případě jakékoliv šance na územní změnu je tato politika zbytečná, odkazuje na postoj Dánska, které přišlo v roce 1864 o Šlesvicko-Holštýnsko a řídilo se heslem, že ztracené území je třeba získat uvnitř země, čímž narážel na možnost určité konsolidace státu (Bibó, 1997: 251).

Slovenský historik Štefan Šutaj rozděluje reakce na Trianonskou smlouvu v průběhu dvacátého století na šest typů. Prvním typem je právě princip integrity – úplná revize mírové smlouvy, druhým typem je etnografická revize, třetím pak středoevropská integrační vize (spojení národů do federace - Dunajská federace), čtvrtým typem je nihilistický přístup (koncepte budování mostů – komunistické Maďarsko), pátým

přeshraniční vize jednoty maďarského národa (jakýsi průnik maďarské národní politiky přes hranice a institucionální propojení Maďarů za hranicemi) a poslední je evropská integrační vize (koncepte řešení problémů vyřešena schengenskou evropskou politikou) (Šutaj, 2010: 84).

2.3.1 Meziválečné Maďarsko

Dle Irmanové byl problém maďarské revize jedním z nejvíce negativních prvků ve vývoji střední Evropy mezi světovými válkami. Maďarská zahraniční politika se podle ní stala fosilií, která měla za následek naprostou izolaci země ve vztahu k jejím sousedům. Přestože se Maďarsko pokusilo několikrát vyjednávat se sousedními státy, nepodařilo se mu postavit vyjednávání na racionální nosné prvky (hospodářská spolupráce, průchodnost hranic atd.). Maďarsko zvolilo strategii revize mírové smlouvy, která uvažovala pouze z hlediska opětného získání území. Jediným způsobem, jak získat ztracená území zpět, bylo hitlerovské Německo (Irmanová, 2002: 201). Podobný názor sdílí i Němec, meziválečné Maďarsko podle něj představovalo až do uchopení moci Hitlerem hlavní destabilizační faktor ve střední a jihovýchodní Evropě, maďarská politika byla od podpisu Trianonu do konce 30. let charakterizována svým nejstálejším rysem – snahou o revizi (Němec, 2010: 54).

Ovšem snahou meziválečného Maďarska bylo také vymanit se z izolace, která nastala po Versailles. V roce 1924 vstupuje Maďarsko do Společnosti národů a o tři roky později podepisuje s Itálií smlouvu o spolupráci. Přestože se k revizionistickým požadavkům na oko nehlásilo, v zahraničí rozvinulo širokou síť promaďarské propagandy, která nebyla z taktických důvodů vystavěna na předešlé argumentaci, ale spíše na kladném obrazu Maďarska jako státu, který „*zvládá přes všechny obtíže politickou a hospodářskou rekonstrukci*“ (Němec, 2010: 60). Spolupráce s Itálií měla samozřejmě své zřejmé důvody, fašistická Itálie po několikaleté kritizovala versailleské uspořádání a oficiální politika Maďarska v tom

viděla svou šanci, ostatně v této době vzniká Maďarská revizionistická liga, která zastřešuje několik hospodářských a společenských organizací podobného rázu a smýšlení (Němec, 2010: 59-61).

Němec popisuje proměnu mocenské rovnováhy v Evropě ve prospěch nacistického Německa, tím pádem přichází i maďarská šance k revizi mírových smluv. Oficiální maďarská politika se vydala cestou k Německu a Itálii, přestože ze strany Německa se jednalo spíše o přísliby, kterými chtěl Hitler Maďary uchvádit. Paradoxem je, že první úspěchy revizionistické politiky měl na svědomí spíše Mussolini, který se u Hitlera přimluvil, zároveň byly úspěchy dány pasivitou západních mocností a Hitlerovým nezájmem o Podunají. Během pouhých třiceti měsíců mezi lety 1939-1941 se Maďarsku dostalo takových územních zisků, že v roce 1941 svou rozlohou předčilo trianonské Maďarsko téměř dvakrát (Němec, 2010: 61-62).

Tímto prvním úspěchem revizionistické politiky byla Vídeňská arbitráž, kdy Maďarsko získalo rozsáhlá území na úkor Československa, Maďarsko postupně získávalo další a další území, přičemž muselo během prvních roků války dát jasně najevo, zdali je na německé straně, či si chce udržet ještě zbytky kontaktů se západem. Maďarsko se nakonec rozhodlo pro Německo. Jak ukázal konec války, Maďarsko se opět přidalo na špatnou stranu a díky tomu později při projednávání Pařížské mírové smlouvy přišlo o všechna území, které získalo a vrátilo se tak do trianonských hranic, navíc ztratilo ještě předmostí Bratislavy, kde přišlo o tři obce (Romsics, 2006: 226). Přesto všechno se ovšem výsledky mírové konference v Paříži nestaly synonymem pro národní ponížení a trauma jako to udělal Trianon, maďarská veřejnost přijala výsledek mírového jednání sice s hořkostí, ale rezignovaně (Šutaj, 2010: 76; Irmanová, 2008: 226). Zde se také potvrzují slova z teoretické části práce, kdy se Miroslav Hroch zmiňuje o sporu mezi státy, který nemusí nutně znamenat snahu o

mocenskou převahu, ale vychází z konfliktu teritoriální povahy (Hroch, 2011: 153).

Maďarsko vlastně nebylo fašistické či nacistické, jediné, co Maďarsko přitahovalo na Německu či Itálii, byla právě ona šance na změnu hranic. S tímto názorem souhlasí Szöke, podle kterého by se Maďarsko přidalo na jakoukoli stranu, která by mu nabídla revizi smluv či hranic. Mohly to být Spojené státy, mohl to být Sovětský svaz, ovšem nakonec to byl právě Hitler (Szöke, 2012).

2.3.2 Komunistické Maďarsko

Po druhé světové válce se hlavně z ekonomických důvodů Spojené státy snažily, aby Maďarsko a Československo zůstaly ve sféře vlivu západu. Tato myšlenka nakonec neuspěla, hlavně kvůli politice Velké Británie, která zastávala defenzivní politiku vůči celému východu a nepodpořila tak USA. Během vyjednávání si velmoci pohrávaly s myšlenkou přesídlení maďarských obyvatel z Československa do Maďarska. Jednalo se o 200 000 Maďarů v pohraničí, s touto myšlenkou přišlo Československo, ale Spojené státy jí nakonec zamítly s odůvodněním, že není možné, aby za válečné útrapy byla činěna odpovědnost celé etnické skupině, s výjimkou Němců (Irmanová, 2008: 70-71). Maďarská snaha zůstat ve sféře vlivu západu byla neúspěšná.

Maďarsko se tedy po druhé světové válce dostalo do sféry vlivu Sovětského svazu. Nacionalistická témata byla v období socialismu tabuizována jak ve stranickém, tak i ve veřejném diskurzu. Týkalo se to také všech sporných otázek Trianonu a Vídeňské arbitráže (Šutaj, 2010: 77). Problematické bylo také cestování mezi Maďarskem a jeho sousedy, kde žila maďarská menšina, hranice byly zavřené pro osobní návštěvy od roku 1948 i mezi „spřátelenými zeměmi“ a otevřeny byly až o deset let později (Bottoni, Novák, 2011: 327).

Šutaj upozorňuje, že pouze v krátkém období, po Stalinově smrti a „otevření“ - Pražského jara, se témata nacionalismu objevily s nebyvalou intenzitou na Slovensku a přerostly ve vnitřní konflikt Maďarska a Slovenska. Maďarská politika byla ale pod silným vlivem SSSR, takže otázku menšin nemohla žádným způsobem nastolovat a spíše jí přetvořila do konceptu „mostu“ mezi spřátelenými socialistickými zeměmi (Šutaj, 2010: 77; Bottoni, Novák, 2011: 327). To potvrzuje i Szöke, který říká, že otázka Trianonu byla po celých čtyřicet let zakázána, lidé o ní nesměli mluvit, ovšem měli ji stále v živé paměti a nejen tam, Maďaři měli spoustu příbuzných za hranicemi, tudíž se jich tato otázka dotýkala velmi osobně. Trianon se objevoval například v učebnicích ve školách, ovšem většinou pouze velmi krátce s poznámkou o zločinu dřívější buržoazní třídy (Szöke, 2012).

Socialistické Maďarsko tak spadá do čtvrtého typu, který byl na začátku této kapitoly zmíněn. Koncepce budování mostů vychází z Leninovy koncepce národnostní otázky, která předpokládá snižování významu národů v dějinách a nahrazením národů socialistickým lidem, přičemž menšiny, které jsou na území států, tvořily most vedoucí ke sbližování těchto národů, vztah k socialismu tak smazává všechny národnostní rozdíly (srov. Šutaj, 2010: 87; Bárdi, 2011: 341).

2.3.3 Maďarsko po pádu komunismu

Po roce 1989 bylo prvořadým cílem Maďarska integrovat se mezi západní, vyspělé státy, takže jakákoliv zmínka o Trianonské smlouvě se stávala dle Šutaje spíše vnitřní záležitostí maďarské společnosti (Šutaj, 2010: 77). Zároveň byla otázka práv menšin po pádu komunismu velmi často diskutována na mezinárodní úrovni, hlavně díky problémům v bývalé Jugoslávii, což mělo za důsledek reflexi práv menšin v Evropě, přičemž docházelo k podepisování úmluv, které měly ochránit menšiny a zároveň zajistit jejich práva, ať už kulturní, jazykové, vzdělávací nebo politické (Vizi, 2011: 435-436). V teoretické části jsem zmínil Hrochovu

typologii symbolů, které jsou spojeny s nacionalismem, po roce 1989 se v Maďarsku objevuje trend obnovy protrianonských soch a památníků, které byly po roce 1945 odstraněné z veřejných prostor (Šutaj, 2010: 80).

Zvýšená pozornost věnovaná Trianonu v Maďarsku byla dána hlavně předešlou, více než čtyřicetiletou vládou komunistické strany, během které nebylo vhodné mluvit o tématu Trianonu, následná možnost svobody pak pouze odrážela podobná témata, jež byla dříve zakázána, ovšem mluvit o této době v souvislosti s revizionismem, jakožto celospolečenským názorem či fenoménem, již není na místě, téma Trianonu se pouze otevřelo společnosti, která o něm mohla najednou diskutovat⁹ (Szöke, 2012).

Přesto existovaly dle Šutaje skupiny, například v rámci vládnoucího Maďarského demokratického fóra, které viděly v zániku Československa možnost zániku hranic podle Trianonu. Někteří představitelé MDF se domnívali, že by Maďarsko mělo uznat Slovensko pouze za podmínky, že mu bude vrácena předtrianonská hranice (Šutaj, 2010: 77). Těsně po pádu komunismu v Maďarsku existovaly také extremistické skupiny, které vyzývaly dokonce k vojenskému obsazení Slovenska, ovšem maďarská oficiální politika šla poklidnou cestou a Slovensko uznala jako jedna z prvních zemí na světě již 1. ledna 1993 (Šutaj, 2010: 77; Szöke, 2012).

Vývoj po roce 1989 směřoval dle Bandy u většiny pravicových stran v Maďarsku od extrémního a přehnaného vlastenčení ke zmírněnému nacionalismu, ale nikoli k jeho úplnému vymizení (Benda, 1999: 111). Přesto existovaly výjimky, jednou z nich byl například Maďarský svaz pro blaho lidu (MNSZ), který navazoval na hungaristické hnutí z meziválečného Maďarska, jež hlásalo nadřazenost Maďarska, ale

⁹ Szöke přikládá jednoduchý příklad, který přirovnává k tématu Trianonu po pádu komunismu: „Představte si, že jste šedesátiletý muž, který má manželku, čtyři děti a šestnáct vnoučat. Přemýšlíte o tom, zda jste si před čtyřiceti lety neměl vzít jinou dívku a ne tu současnou. Přemýšlíte o tom, ale to přeci není důvod k tomu, abyste opustil rodinu...“ (Szöke, 2012).

také zrušení Trianonské mírové smlouvy. Podle MNSZ byla Trianonská smlouva ponižující a podmínky protiprávní. Další, mnohem významnější z výjimek, byla strana MIÉP, která zůstala u extrémního nacionalismu a téma Trianonské smlouvy podsouvala do popředí svého volebního programu (Benda, 1999: 115-117).

2.3.3.1 MIÉP

Strana maďarské spravedlnosti a života (MIÉP)¹⁰ byla založena v roce 1993 a vznikla odštěpením ze strany MDF. Jedním z hlavních impulsů, který vedl k založení strany, byla neúspěšná kandidatura Istvána Csurka na předsedu MDF. Po neúspěšné kandidatuře následoval další impuls, MDF jako vládní strana podepsala maďarsko-ukrajinskou smlouvu, která kromě jiného znamenala uznání hranic mezi Maďarskem a Ukrajinou, to poukazovalo na fakt, že na rozdíl od jiných parlamentních stran, se MIÉP domnívala, že je možné změnit hranice země, které byly ustanoveny na konci první světové války. Celá strana byla vybudována na otázce hranic a etnických Maďarů žijících v sousedních státech (Körösényi, 1999: 38).

Benda považuje MIÉP za radikální národní stranu, která sebe sama označovala jako stranu, jež nabízela program pro vytvoření státu sloužícího k budování národa. Právě část jejího názvu – *maďarská spravedlnost* odkazuje na to, že se strana nikdy nesmířila s hranicemi určenými Trianonskou smlouvou.¹¹ Tuto smlouvu označuje jako historickou nespravedlnost a doufá v její nápravu. Zároveň strana argumentovala, že rozpadem Jugoslávie se rozpadá celý versailleský systém a dohody, které byly díky němu vytvořeny, už neplatí. To je také důvodem, proč strana odmítala členství Maďarska v NATO či EU. Vstup do NATO byl chápán jako zřeknutí se nároku na nastolení spravedlnosti, tedy té historické, jako součást NATO nemůže mít Maďarsko žádné hraniční spory. Strana se v devadesátých letech vyznačovala různými

¹⁰ Magyar Igazság és Élet Pártja.

¹¹ Kurzíva v originálu.

kontroverzními výroky, ať už to bylo o připojení Maďary obývané části Vojvodiny k Maďarsku či různé antisemitistické výroky proti Židům (Benda, 1999: 116; Weaver, 2007: 180). Největšího úspěchu se strana MIÉP dočkala v parlamentních volbách v roce 1998, kdy získala čtrnáct křesel v parlamentu, ovšem zůstala v opozici jako strana s nulovým koaličním potenciálem (Körösényi, 1999: 39). Během několika dalších voleb se do maďarského parlamentu již nedostala a její pozici a vliv můžeme chápat jako marginální. Můžeme říci, že na tuto stranu navazuje další radikální uskupení a totiž JOBBIK, o kterém se podrobně zmíníme dále.

3. Současné Maďarsko

Cílem této bakalářské práce je zhodnocení vlivu Trianonské smlouvy na současnou maďarskou politiku. V této práci pod pojmem současná maďarská politika chápou časové vymezení od posledních parlamentních voleb, které se uskutečnily v roce 2010, až po současnost. Vzhledem k tomuto vymezení se budu primárně zabývat politickou stranou Fidesz,¹² která v posledních volbách zvítězila ústavní většinou, když získala 68 procent hlasů¹³ a má tak největší vliv na politický systém současného Maďarska. V této části práce se zaměřím na několik konkrétních zákonů, které jsou spojovány s Trianonskou smlouvou či s jejími důsledky, a jsou výsledkem politiky Fidesz a jeho pohodlné většiny v parlamentu. Budu si klást otázku, zda jsou tyto zákony pouhými symbolickými akty či mají nějaký skutečný vliv, kvůli kterému jsou velmi často kritizovány. Jednotlivé zákony zde představím a zároveň nabídnu pohledy jak kritiků, tak i zastánců, přičemž pohled zastánců bude čerpán hlavně z rozhovoru s panem Lászlem Szöke, maďarským velvyslancem působícím v České republice.

¹² Strana Fidesz zvítězila v koalici s křesťansko-konzervativní stranou KDNP.

¹³ Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010, dostupné na: <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm> (5. 3. 2012).

Také se zde budu zabývat další stranou, která je zastoupena v maďarském parlamentu – Hnutím za lepší Maďarsko (Jobbik). Jobbik je radikální strana, která při posledních volbách získala 12 procent hlasu.¹⁴ Rétorika strany Jobbik se stejně jako u výše jmenované strany MIÉP dotýká kromě jiného také Trianonské smlouvy a maďarské menšiny žijící mimo území dnešního Maďarska, můžeme zjednodušeně říci, že tam, kde MIÉP skončila, tam pokračuje JOBBIK s ještě většími úspěchy. Z této politické strany vychází polovojenské uskupení s názvem Maďarská garda, které se budu kvůli propojení s Jobbikem a ještě silnější nacionalistickou rétorikou s odkazem na Trianon, věnovat ve stručnosti taktéž, přestože bylo toto uskupení zakázáno soudem již v roce 2009.

Dále se pak zaměřím na zahraniční politiku Maďarska, konkrétně na vztahy mezi ním a Slovenskem. V krátkosti shrnu historii vztahů za posledních dvacet let, tedy od pádu komunismu a vzniku samostatného Slovenska až po současnost. Zároveň se budu snažit zasadit jevy v současné maďarské politice do teoretického rámce nacionalismu, který jsem popsal na začátku této práce.

3.1 Domácí politika

Hloušek říká, že již při utváření maďarského stranického systému na počátku devadesátých let nehrálo velkou roli štěpení socioekonomické. Rozhodujícími prvky, kvůli kterým se utvářely vztahy uvnitř maďarského stranického spektra, byla témata spojená hlavně s kulturně-teritoriálními dimenzemi politického soupeření. Podle něj lze za největší problém považovat otázku uspořádání maďarského státu, jeho vztah k vlastní minulosti, ke křesťanské tradici či problematiku maďarských menšin v zahraničí. Nacionalismus tak byl tedy součástí všech stran, které se v průběhu devadesátých let objevovaly na politické

¹⁴ Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010, dostupné na: <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm> (5. 3. 2012).

scéně, přičemž docházelo k postupnému růstu vlivu i socioekonomického štěpení (Hloušek, 2006: 487).

3.1.1 Fidesz

Svaz mladých demokratů – Fidesz byl založen již na konci osmdesátých let a nejprve byl zaregistrován jako mládežnická organizace. O několik let později, přesněji v roce 1993, došlo ke změně struktury strany a ta se přetransformovala ve standardní politickou stranu. V roce 1995 byl doplněn název strany – Fidesz-MPP (Svaz mladých demokratů – maďarská občanská strana) (Hloušek, 2006: 492).

Stranu jsme mohli na počátku devadesátých let zařadit mezi liberální strany, ovšem během tohoto desetiletí došlo k velkému ideologickému posunu. Z původní liberální, sekulární, kosmopolitní strany pro mladé lidi se stala konzervativní pravicová strana, která používá nacionalistickou rétoriku a má všechny vlastnosti standardní konzervativní strany (např. antikomunismus, náboženství), mezi největší stoupence strany patřila nižší a střední třída (Toka, 2004: 313). Velká proměna strany je přisuzována Viktoru Orbánovi, který je, s krátkou pauzou mezi lety 2000 – 2003, předsedou strany od roku 1993 (Hloušek, 2006: 492). Přestože strana používala nacionalistickou rétoriku, Benda ji označuje jako stranu nejméně nacionalistickou v průběhu devadesátých let oproti ostatním stranám. Fidesz byl mezi lety 1994 – 1998 stranou opoziční a v jeho rétorice se objevovalo například formulování kritiky na tehdejší vládu, která uzavírala se sousedními státy základní smlouvy, které podle Fideszu neobsahovaly žádné záruky na práva etnických Maďarů, kteří v těchto zemích žijí jako menšina (Benda, 1999: 112).

Pokud nepočítáme poslední volební úspěch strany Fidesz, tak jejím dalším velkým úspěchem byla účast ve vládě mezi lety 1998 – 2002. Přestože dříve v opozici kritizovala podepisování smluv se sousedními zeměmi, tak po nástupu k moci se žádným způsobem nesnažila tyto

smlouvy zrušit či přehodnotit. Zároveň Fidesz splnil svůj předvolební slib, kdy institucionalizoval tzv. maďarsko-maďarské summity ve stálou maďarskou konferenci, kde docházelo k setkáním Maďarů žijících v sousedních zemích s představiteli Maďarska (Benda, 1999: 112).

Pokud bychom chtěli reflektovat téma Trianonské smlouvy, tak kromě ustanovení maďarsko-maďarských summitů, bylo velkým tématem v tomto období schválení tzv. Status law, zákona z roku 2001, který se dotýkal všech Maďarů žijících v zahraničí a byl považován za kontroverzní (Spinner, 2002: 7). Maďaři žijící v jiných státech mohli zažádat o průkaz totožnosti, který jim umožňoval po dobu tří měsíců v roce pracovat na území Maďarska, pokud tento průkaz obdrželi, museli odvádět daně v Maďarsku a zároveň tak měli nárok na bezplatnou zdravotní péči či studium. Tento zákon si získal velkou podporu právě u Maďarů žijících v pohraničí, přičemž hlavním důvodem byly nižší platy v ostatních zemích, většina Maďarů do té doby pracovala v Maďarsku ilegálně. Tento zákon se dotýkal etnických Maďarů v šesti sousedních zemích kromě Rakouska, Evropská unie si totiž nepřála zařazení Rakouska mezi šest těchto států. Tento zákon byl v Maďarsku schválen i opoziční socialistickou stranou, ovšem setkal se s velkou kritikou na straně Slovenska či Rumunska.¹⁵

Jak je vidět na těchto příkladech, politika strany Fidesz směřovala svým konzervativním charakterem k ochraně a podpoře etnických Maďarů žijících za hranicemi státu. Po osmileté vládě socialistů dostala strana velkou šanci bez problémů uplatnit svou politiku v roce 2010, kdy vyhrála parlamentní volby. Ještě než se zaměříme na konkrétní zákony, můžeme zmínit situaci z počátku roku 2011, která dle některých kritiků charakterizuje maďarský nacionalismus, který momentálně reprezentuje strana Fidesz.

¹⁵ Hungary „Status law“ irks neighbours, BBC News, 19. 6. 2001, dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/monitoring/media_reports/1397385.stm (10. 3. 2012).

Maďarsko zahájilo 1. ledna 2011 předsednictví Rady EU po Belgii a u této příležitosti odhalilo koberec vytvořený maďarskou umělkyní Lívií Pápaiovou. Ihned po odhalení koberce se na adresu Maďarska snesla vlna kritiky, protože součástí koberce, který měl charakterizovat kulturu a dějiny země, byla i mapa Rakouska-Uherska. Poslankyně za rakouské Zelené, Ulrike Lunaceková, kritizovala koberec jako ilustraci Orbánova záměru překonat Trianonskou smlouvu. Tento pohled je podle ní zpátečnický a neobsahuje myšlenku o společné evropské budoucnosti. Rumunský zákonodárce Ioan Mircea Pascu poznamenal, že toto gesto akorát pobouzí nacionalistické tendence v době, kdy je potřeba solidarity uvnitř EU.¹⁶ Ke koberci se vyjádřil také český europoslanec Miroslav Ransdorf, který tvrdí, že se Maďarsko snaží odvést pozornost od skutečných problémů, se kterými se potýká, hlavně v podobě špatné ekonomické situace.¹⁷ Celou situaci komentoval mluvčí maďarského předsednictví Marton Hajdu, který popisuje koberec jako časovou osu kulturních, historických a vědeckých symbolů a obrazů Maďarska.¹⁸ Součástí koberce byly kromě kritizované mapy také podobenky maďarského patrona sv. Štěpána, krále Zikmunda Lucemburského, na koberci bylo také znázorněné kuličkové pero, které si patentoval László Bíró či runová abeceda starých Maďarů.¹⁹ Můžeme jen polemizovat o tom, zdali je kritika oprávněná a koberec skutečně odráží nacionalistickou rétoriku strany Fidesz. Považovat ztvárnění historie země za nacionalistické je možné, vzhledem k Hrochovým slovům v teoretické části práce, která říká, že symboly jsou faktorem, který umožňuje šířit národní identitu a může v lidech vzbuzovat důvěru v národ (Hroch, 2011:

¹⁶ Hungary in EU presidency history carpet row, 14. 1. 2011, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12194899> (10. 3. 2012).

¹⁷ Maďaři mají místo Entropy běhoun. Češi byli aspoň vtipní, zlobí se Brusel, 14. 1. 2012, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/madari-maji-misto-entropy-behoun-cesi-byli-aspon-vtipni-zlobi-se-brusel-1no-/zahranicni.aspx?c=A110114_131229_zahranicni_aha (10. 3. 2012).

¹⁸ Hungary in EU presidency history carpet row, 14. 1. 2011, dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12194899> (10. 3. 2012).

¹⁹ Maďaři mají místo Entropy běhoun. Češi byli aspoň vtipní, zlobí se Brusel, 14. 1. 2012, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/madari-maji-misto-entropy-behoun-cesi-byli-aspon-vtipni-zlobi-se-brusel-1no-/zahranicni.aspx?c=A110114_131229_zahranicni_aha (10. 3. 2012).

238). Věnujme se ale konkrétním zákonům, které má na svědomí Fidesz, začněme od zákona, který vypadá pouze jako symbolický akt – Zákon o národní soudržnosti.

3.1.1.1 Zákon o národní soudržnosti

Každý rok od roku 1990 se uskutečňují vzpomínkové akce či pochody k výročí podpisu Trianonské smlouvy. V posledních letech organizovaly tyto akce především extremistické skupiny v čele se stranou Jobbik a z ní vycházející Maďarskou gardou, ovšem nezdávka kdy tyto akce organizovala strana Fidesz. Přestože se strana Fidesz snažila distancovat od extremistických skupin, tak v některých případech nebyla úspěšná, Šutaj připomíná vzpomínkovou akci v Egri v roce 2008, které se zúčastnila kromě strany Fidesz také Maďarská garda či strana Jobbik. Jak píše Šutaj, organizátoři podobných akcí jsou si velice dobře vědomi emocionální či politické účinnosti podobných akcí. Předseda Republikové rady Fideszu, László Kövér, se vyjádřil následovně: *„Nejdůležitější funkcí podobných setkání je, že je konečně možné pocítit morální sílu, vůči které se po určitém čase nedokáže vzepřít žádná politická moc“* (Šutaj, 2010: 81). Vracíme se opět k Hrochovu poznatku o emocionální stránce nacionalismu, vztah k národu podle něj musí obsahovat jisté emotivní prvky (Hroch, 2011: 233).

V roce 2011 navrhla a prosadila strana Fidesz v maďarském parlamentu návrh zákona, který vyhlašuje 4. červen jako Den národní soudržnosti všech Maďarů. V návrhu zákona se píše: *„My poslanci Národního shromáždění Maďarské republiky (...), si připomínáme jednu z největších historických tragédií Maďarska, mírový diktát podepsaný 4. června 1920, který rozdělil historické Maďarsko a maďarský národ zatlačil pod svrchovanost více států...“* Dále se v zákoně označuje rozpad Uherska jako *„zahraničními mocnostmi vyvolané, nespravedlivé a nezasloužené roztrhnutí maďarského národa“*. Text zákona také žádá dodržování *„práva národních společenství na vnitřní sebeurčení“* a

odsuzuje „každé úsilí směřující k vyvolání asimilace části národa žijící v menšině na území daných států“. V zákonu se dále píše: „Národní shromáždění Maďarské republiky považuje za svoji povinnost připomenout dnešním žijícím příslušníkům národa i budoucím generacím, aby si navěky pamatovali národní tragédii způsobenou trianonským mírovým diktátem“ (Šutaj, 2010: 81-82).

Tento zákon byl podpořen 302 poslanci, proti bylo 55 poslanců. Proti tomuto zákonu hlasovala opoziční Maďarská socialistická strana, přičemž se snažila o několik pozměňovacích návrhů, jedním z nich byla například klauzule o tom, že cílem tohoto zákona není revize hranic. Stejně tak socialisté vyjádřili odmítavý postoj k preambuli zákona, který říkal, že „*My poslanci Národního shromáždění Maďarské republiky, kteří věří, že Bůh je pánem dějin...*“ (Šutaj, 2010: 81-82).

Po schválení tohoto zákona se opět zvedla vlna kritiky, kromě států, které na svém území mají maďarskou menšinu, se mezi nejhlasitější kritiky zařadili i prezident ČR Václav Klaus a tehdejší premiér Jan Fischer. V oficiálním tiskovém prohlášení Václava Klause a Jana Fischera se píše, že „*Prezident republiky a předseda vlády ČR se znepokojením vzali na vědomí Zákon o národní soudržnosti, přijatý Parlamentem Maďarské republiky. Považujeme za nepřijatelné, že zákon znevažuje Trianonskou mírovou dohodu, která je jedním ze základních prvků evropského smluvního uspořádání, jehož je i Česká republika součástí. Za zcela nepřipustné a nebezpečné považujeme vyslovování podpory požadavkům na vytváření různých forem regionální autonomie.*“ Dále prezident s premiérem vyjadřují svou obavu nad „*vytvářením prostředí pro růst extremismu...*“²⁰

Nejen z Hrochova pohledu zmíněného v teoretické části můžeme tento zákon označit za silně nacionalistický, Hroch přirovnává národ

²⁰ Tiskové prohlášení k Zákonu o národní soudržnosti přijatém v parlamentu Maďarské republiky, 4. 6. 2010, dostupné na: <http://www.klaus.cz/clanky/2620> (10. 3. 2012).

k jakémusi národnímu tělu, příslušníci národa žijící v jiných zemích jsou považováni za součást vlastního národního těla a každá křivda, kterou utrpí je chápána jako utrpení celého národa, v případě tohoto zákona vidíme křivdu vyjádřením o asimilaci částech národa či přirovnáním Trianonu k národní tragédii (Hroch, 2011: 236). Tento zákon byl podpořen všemi stranami s výjimkou socialistů, i zde se potvrzují slova Kedourieho o tom, že nacionalismus není doktrínou levice či pravice, může být součástí stran jak v levém, tak i v pravém spektru (Kedourie, 2003: 108). Přestože se jedná o zákon symbolický, který nemá větší význam, tak v očích ostatních zemí může být považován jako velká provokace, co vedlo Fidesz k návrhu a schválení tohoto zákona?

Szöke mluví o strategii strany Fidesz v rámci vnitřní politiky Maďarska, Fidesz získal v posledních volbách velkou podporu, možná až překvapující, stejně překvapující ale byla i podpora Jobbiku, ten přicházel do voleb s dvěma hlavními tématy, které mu přinesly popularitu. První z těchto témat byli Romové. Fidesz chtěl oslabit Jobbik a tak přišel s vlastním programem na posílení bezpečnosti a veřejného pořádku, tím sebral Jobbiku jedno téma. Druhým tématem, se kterým Jobbik během voleb manipuloval a které mu přineslo popularitu, byly křivdy, jež jsou pro Maďary typické po celé dvacáté století a de facto začaly Trianonem. Fidesz viděl svoji šanci uzmout toto téma Jobbiku a proto schválil tento symbolický zákon, který v podstatě nic neznamená a Szöke ho označuje jako bezzubý. Fidesz tak pouze odpověděl na přání voličů, kteří do té doby podporovali Jobbik (Szöke, 2012).

Poprvé si Maďaři tento den připomněli oficiálně již 4. června 2010, kdy po zasedání parlamentu proběhla bohoslužba věnovaná Trianonu (Šutaj, 2010: 83). Dle výše popsaného můžeme považovat tento zákon rozhodně za silně nacionalistický, ovšem argumentace, jež ho ospravedlňuje a která říká, že se jedná pouze o vnitropolitickou hru s cílem získat voliče je svým způsobem pochopitelná.

3.1.1.2 Zákon o dvojím občanství

Předchozí popsaný zákon je symbolického charakteru, nic podstatného z něj pro fungování státu či jeho obyvatele nevyplývá. Jinak je tomu u zákona o dvojím občanství, tento zákon schválil maďarský parlament v květnu roku 2010, zákon říká, že maďarské občanství může získat i člověk, který nemá trvalý pobyt v Maďarsku, pouze maďarsky mluví a má maďarské či uherské předky. Tento zákon schválilo v maďarském parlamentu 344 poslanců a poslankyň, jen tři byli proti.²¹ To svědčí o konsenzu, který je charakteristický mezi politickými stranami v Maďarsku, pokud se jedná o zákony jistého vlasteneckého či nacionalistického charakteru.

Nejhlasitějším kritikem tohoto zákona bylo Slovensko v čele s Ficovou vládou, jak píše Rychlík, slovenská vláda SMERu reagovala mnohem emotivněji než jakákoliv jiná vláda států sousedících s Maďarskem, zároveň slovenská vláda oznámila, že pokud tento zákon projde maďarským parlamentem, tak z toho Slovensko vyvodí důsledky v podobě zákona, který umožní ztrátu slovenského občanství člověku, který zažádá o občanství jiné země (Rychlík, 2010). A skutečně se tak stalo, slovenský parlament schválil zákon, který je označován jako protinovela k tomu maďarskému. Tento zákon ale například Rychlík považuje za protiústavní, podle něj přijetí tohoto zákona muselo nutně znamenat změnu ústavy, protože ta nedovoluje odebrání občanství (Rychlík, 2010).

Vlna kritiky se snesla na maďarský zákon také z úst mírně kontroverzního poslance slovenského parlamentu Jána Sloty, předsedy Slovenské národní strany, který řekl, že *„zde vidíme, kam směřuje maďarská společnost, skutečně se militarizuje, připravuje se na něco, co nesignalizuje nic dobrého pro jejich sousedy, jsem přesvědčený, že nová*

²¹ Orbán prosadil zákon o dvojím občanství, Slováci hned zareagovali, 26. 5. 2010, dostupné na: <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-43820220-orban-prosadir-zakon-o-dvojim-obcanstvi-slovaci-hned-zareagovali> (16. 3. 2012).

*maďarská vláda kašle na smlouvu o dobrých vztazích se Slovenskou republikou (...) Trianonské trauma trápí všechny subjekty v Maďarsku, všem jde o jedno, o Velké Maďarsko, o likvidaci Trianonské smlouvy, to je začátek vojenského konfliktu... Všichni bychom se měli připravovat i na to nejhorší, podle všeho maďarská špička půjde dále a před ničím se nezastaví...*²² Jeho slova působí až komicky, samozřejmě od schválení zákona uběhly necelé dva roky a žádná válka nepřišla. Naopak kabinet Ivety Radičové zmírnil původní Ficův protizákon o automatické ztrátě slovenského občanství při přijetí jiného.²³

Mnohem slabší byly reakce z ostatních okolních zemí, na Ukrajině vznikl dokument v rámci Zakarpatského výboru obrany Ukrajiny, který byl vytvořen opozičními silami v rámci Zakarpatského regionu, tento dokument označuje maďarský zákon o dvojím občanství jako bezpečnostní hrozbu, ovšem v oficiální politice Ukrajiny se nic takového neobjevuje. Shevel vysvětluje tento jev tím, že politika maďarské menšiny není na Ukrajině tolik citlivá jako například na Slovensku nebo v Rumunsku, neexistuje žádná iredentistická rétorika v Zakarpatské Ukrajině, která by měla ohrožovat suverenitu země. Podle ní ukrajinští Maďaři sledují zákon o dvojím občanství z ryze praktického hlediska. Problémem by ovšem bylo, kdyby byl podobný zákon schválen v Rusku, tímto směrem je oficiální politika Ukrajiny citlivější.²⁴ Podobnou reakci vyvolal maďarský zákon v Rumunsku, při setkání ministrů zahraničí obou zemí se rumunský ministr Baconschi pouze ujistil u svého maďarského protějšku Martonyiho, že zákon nebude porušovat mezinárodní dohody a úmluvy, načež byl ujištěn, že tomu tak skutečně bude.²⁵ V Srbsku se

²² Orbán prosadil zákon o dvojím občanství, 26. 5. 2012, dostupné na:

<http://www.sme.sk/c/5392725/orban-presadil-zakon-o-dvojakom-obcianskve.html> (16. 3. 2012).

²³ Slovenská vláda zmírni zákon o dvojím občanství, 26. 1. 2012, dostupné na:

http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/slovenska-vlada-zmirni-zakon-o-dvojim-obcianskvi_192248.html (16. 3. 2012).

²⁴ Ukraine: Reactions to the Hungarian Citizenship Law, Shevel, Oxana, 12. 7. 2010, dostupné na: <http://eudo-citizenship.eu/citizenship-news/345-ukraine-reactions-to-the-hungarian-citizenship-law> (16. 3. 2012).

²⁵ Baconschi: Martonyi m-a asigurat că Ungaria va aplica legea cetățeniei evitând discriminarea etnică, 29. 6. 2010, dostupné na: <http://www.mediafax.ro/politic/baconschi-martonyi-m-a>

reakce na maďarský zákon také nepodobá silné reakci na Slovensku, Rava vidí několik důvodů. Zaprvé situace srbských Maďarů se velmi liší od Maďarů v jiných zemích, v Srbsku je relativně malé procento Maďarů a ti, kteří zde jsou, žijí v příhraniční oblasti Vojvodina. Dalším důvodem je úspěšná integrace srbských Maďarů do společnosti a politiky, ať už na úrovni regionální nebo státní. Zároveň mají Srbové velmi podobný zákon o dvojím občanství, podle kterého není nutný trvalý pobyt na území Srbska.²⁶

Rouček se domnívá, že z hlediska Evropské unie tento zákon skutečně kontroverzní je a svým způsobem i provokativní, v době Schengenu není problém přecházet hranice a občan každé členské země EU je zároveň občanem EU, tudíž mu nehrozí žádná diskriminace. Jiné je to podle Roučka u Maďarů, kteří žijí mimo státy EU, například v Srbsku, na Ukrajině nebo v Chorvatsku. Pro tyto občany znamená maďarské občanství volný pohyb po zemích EU a tím pádem velké výhody.²⁷ Stejný názor sdílí i Szöke, podle něj je zákon o dvojím občanství typickým příkladem zákona, který byl zpolitizován a úplně se tak vytratila jeho jakási praktičnost. Do roku 2010 bylo možné obdržet maďarské občanství, pokud byl člověk schopen dokázat, že má maďarské předky či ovládá maďarštinu, problémem bylo, že potřeboval trvalý pobyt v Maďarsku. Tento zákon je opět jen symbolickým pro občany žijící v EU, velmi nešťastné jsou proto úvahy o bezpečnostních rizicích či o expanzivním charakteru současné maďarské vlády. *„Pokud žijete na Slovensku a máte slovenský pas, můžete si zažádat o maďarský, ale pokud stále žijete na Slovensku, není vůbec důležité, že máte druhý pas,*

asigurat-ca-ungaria-va-aplica-legea-cetateniei-evitand-discriminarea-etnica-6460255/ (16. 3. 2012).

²⁶ Changes in the Hungarian citizenship régime – Impact on Serbia, Rava, Nenad, 12. 7. 2010, dostupné na: <http://eudo-citizenship.eu/citizenship-news/306-hungarian-government-proposes-access-to-citizenship-for-ethnic-hungarians-in-neighbouring-countries> (16. 3. 2012).

²⁷ Na maďarské dvojí občanství nakonec doplatí sami Maďaři, Rouček, Libor, 7. 1. 2011, dostupné na: <http://www.evropskezpravy.cz/blogy-komentare/1257-na-madarske-dvoji-obcanstvi-nakonec-doplaci-sami-madari?calendar-date=2020-1&do=calendar-changeDate> (16. 3. 2012).

řídíte se dále slovenskými zákony, nic se pro vás nemění. Ovšem existuje skupina lidí, pro které není tento zákon pouze symbolickým, jedná se o občany Ukrajiny a Srbska, pokud si tito lidé zařídí maďarské občanství, mohou využívat veškerých výhod občana EU“ (Szöke, 2012).

Jeho slova se potvrdila, když během prvních několika dní, kdy vstoupil zákon v platnost na začátku roku 2011, se objevilo 1665 žádostí a velká většina z nich pocházela právě ze Srbska.²⁸ Podle dostupných statistik obdrželo během jednoho roku maďarské občanství sto tisíc lidí žijících v sousedních státech, maďarský deník Magyar Nemzet poukazuje na velký zájem a dokládá to příklady z Rumunska, kde si žadatelé musí domluvit schůzku až na rok dopředu, aby mohli být uznáni jako maďarští občané.²⁹

Z pohledu nacionalismu tento maďarský zákon odpovídá Gellnerovým slovům, jež popisují nacionalismus jako stav, kdy se podobnost v rámci určité kultury stává dostatečnou podmínkou legitimního členství, v tomto případě je členství pojato jako občanství (Gellner, 2003b: 405). Ovšem nemůžeme opominout opět čistě praktický úhel pohledu, který zde popisoval Szöke či Rouček, pro mnoho Maďarů žijících mimo EU je tento zákon skutečně velmi přínosný a politika Fidesz již od devadesátých let směřuje k propojení etnických Maďarů žijících v zahraničí se svou zemí. Zajímavostí je také reflexe tohoto zákona v zemích, kde žije maďarská menšina, největším kritikem bylo Slovensko, které zavedlo protiopatření v podobě zmíněné antinovyly zákona o občanství, naopak ostatní státy se nijak ostře neohradily. I z tohoto důvodu zařazuji v rámci kapitoly o zahraniční politice Maďarska bližší pohled právě na vztahy se Slovenskem.

²⁸ Serbs would gain most from Hungarian citizenship, 10. 1. 2011, dostupné na: <http://www.budapesttimes.hu/2011/01/10/serbs-would-gain-most-from-hungarian-citizenship/> (16. 3. 2012).

²⁹ Százezer, Csaba, Lukács, 28. 6. 2011, dostupné na: http://mno.hu/vezercikk/szazezer_-187226 (16. 3. 2012).

3.1.1.3 Ústava

Představení zákonů završíme tím nejdůležitějším, novou maďarskou ústavou. Původní maďarská ústava vstoupila v platnost v roce 1989, přičemž se de iure nejednalo o novou ústavu, ale o novelizaci staré, komunistické ústavy z roku 1949, ovšem de facto se jednalo o ústavu novou, protože z původních 78 paragrafů zůstalo stejných pouze osm (Hrdličková, 2008. 72-73). Zajímavostí je, že Maďarsko zůstávalo jediným státem střední a východní Evropy, který po pádu komunismu nevytvořil úplně novou ústavu.³⁰ Maďarský parlament schválil novou ústavu v dubnu 2011, pro přijetí nové ústavy bylo potřeba dvoutřetinové většiny, pro schválení hlasovalo nakonec 264 poslanců strany Fidesz, 44 poslanců bylo proti a jeden se zdržel hlasování. Opoziční strany socialistů a liberálů se hlasování nezúčastnily vůbec, podle nich je ústava výtvorem vládní většiny a neodráží tak postoj širší veřejnosti, proti byli také poslanci Jobbiku.³¹ Ústava se opět stala terčem značné kritiky, vzhledem k šíři kritiky se zde zaměřím pouze na části, které souvisejí s tématem této práce.

Ústava je kritizována pro svůj nacionalistický charakter, odvolává se na boha, křesťanství, na vlast, na svatoštěpánskou korunu, rodinu či národní hrdost. Podle Viktora Orbána je text nové ústavy moderní, hodný 21. století a také „esteticky krásný.“ Ústava mění oficiální název země, z Maďarské republiky se stává Maďarsko. Již tato změna vyvolává vlnu nevole, maďarština totiž nezná rozdíl mezi slovy Maďarsko a Uhersko (Magyarország).³² Zároveň za velmi spornou je považována věta, že *„Maďarsko, vedeno představou jednotného národa, nese odpovědnost za osud Maďarů žijících mimo jeho hranice, podporuje jejich přežití a rozvoj*

³⁰ Venice commission – Opinion on the new Constitution of Hungary, 17.-18. 6. 2011. dostupné na: [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)016-E.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)016-E.pdf) (20. 3. 2012).

³¹ Maďarský parlament schválil novou konzervativní ústavu, 18. 4. 2011, dostupné na: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/maarsky-parlament-schvalil-novou-konzervativni-ustavu/625348&id_seznam=809 (20. 3. 2012).

³² Maďarsko má novou ústavu – ale velmi spornou, 18. 4. 2011, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/121438-maarsko-ma-novou-ustavu-ale-velmi-spornou/> (20. 3. 2012).

komunit, podporuje jejich úsilí chránit jejich maďarskou identitu a podporuje jejich spolupráci mezi sebou navzájem a s Maďarskem“ (Článek D). Také se v preambuli objevuje věta „*slíbujeme zachovat intelektuální a duchovní jednotu našeho národa, rozdělenou bouří minulého století“* (Preambule).³³ Právě preambule obsahuje ve velké míře odkazy na národ a svým vyzněním působí silně nacionalistickým dojmem. Například The Economist popisuje maďarskou ústavu jako gulášovou polévku, která je všehochutí – historie i modernity.³⁴

Toho si je vědom i Szöke, když říká, že většina kritiky ohledně nacionalismu se nenesení ani tak na ústavu samotnou, jako na její preambuli. Z jeho pohledu je například odvolávání se na boha pochopitelné, pokud totiž lidé velkou většinou volili Fidesz, jeho konzervativní politiku a myšlenky, tak ústava pouze odráží vůli většiny prostřednictvím zvolené strany. Zároveň v tom může být také odraz více než čtyřicetileté vlády komunismu, jakéhosi druhého extrému oproti nynější pravicové vládě. Szöke odkazuje na jiné ústavy, které také hovoří například o boží moudrosti, ať už je to ústava irská či německá. Dalším problémem je název země, Szöke označuje kritiku vedenou kvůli přejmenování země jako umělé vytváření problémů, odkazuje při tom na politické soupeření mezi socialisty a konzervativci během prvního desetiletí tohoto století, kdy bylo symbolické, že socialisté bojovali v čele s Ferencem Gyurcsánym³⁵ za „republiku“, kdežto Viktor Orbán za „Maďarsko“. Tento souboj se nyní pouze promítl do podoby nové ústavy a tváře země (Szöke, 2012).

Evropská unie pověřila Benátskou komisi, aby novou maďarskou ústavu analyzovala. Ze zprávy komise vyplývá, že některé formulace

³³ Ústava, dostupné na:

<http://www.kormany.hu/download/4/c3/30000/THE%20FUNDAMENTAL%20LAW%20OF%20HUNGARY.pdf> (20. 3. 2012).

³⁴ Goulash soup, 7. 4. 2011, dostupné na: <http://www.economist.com/node/18530690> (21. 3. 2012).

³⁵ Předseda Maďarské socialistické strany.

v ústavě jsou opravdu zavádějící, podle zprávy je například nešťastné používání výrazu národa, mnohem lepší by podle komise bylo používat slovo občan a pojmout tak všechny osoby ve státě, i v podobě nemadarských menšin. Zároveň se také vyjadřuje k větě, která činí Maďarsko odpovědné za Maďary žijící v zahraničí, tato formulace je podle komise velmi delikátním problémem, protože se dotýká svrchovanosti jiných států a je nepřiliš přesně formulována. Komise konstatuje, že ochranu maďarských menšin v jiných státech má na starosti stát, ve kterém se tyto menšiny vyskytují, proto je velmi nešťastné formulovat v ústavě ochranu menšin na území jiných států. Podle oficiálního stanoviska maďarských zástupců je výklad této věty myšlen ve smyslu spolupráce s menšinami a jejich následné spolupráce s orgány daného státu, aby mohla být rozvíjena jejich identita, nikoli aby mohly skupiny maďarské menšiny nějakým způsobem rozhodovat o územních změnách státu.³⁶ Se závěrem komise se maďarská diplomacie spokojila a znovu potvrdila, že záměrem článku ústavy nejsou žádné snahy o změny teritoriálního charakteru.³⁷

Mezi největší kritiky ústavy se opět zařadilo Slovensko, dle vyjádření slovenského ministerstva zahraničních věcí „*Slovenská republika odmieta uplatnenie norem jakéhokoli štátu na území Slovenskej republiky, ktoré by zasáhlo do jejého ústavného poriadku (...) alebo se dotklo suverenity a práv občanů.*“³⁸ Kritika byla společná na domácí slovenské scéně pro všechny strany napříč politickým spektrem.³⁹

³⁶ Venice commission – Opinion on the new Constitution of Hungary, 17.-18. 6. 2011. dostupné na: [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)016-E.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)016-E.pdf) (20. 3. 2012).

³⁷ Maďarsko je se závěrem Benátské komise spokojené, Dzurindu nechápe, 26. 6. 2011, dostupné na: http://spravy.pravda.sk/madarsko-je-so-zaverom-benatskej-komisie-spokojne-dzurindu-nechape-1p5/sk_svet.asp?c=A110624_134120_sk_svet_p29 (21. 3. 2012).

³⁸ Prohlášení MZV SR k přijetí maďarské ústavy, 18. 4. 2011, dostupné na: [http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_C0B1D004B5A332B2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEWMAINJDRK7X8F93=7&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/\(vw_ByID\)/ID_96243F06CD00D58DC1257876004C4E1D](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_C0B1D004B5A332B2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEWMAINJDRK7X8F93=7&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/(vw_ByID)/ID_96243F06CD00D58DC1257876004C4E1D) (21. 3. 2012).

³⁹ Maďarský parlament přijal návrh nové ústavy, 18. 4. 2011, dostupné na: <http://www.sme.sk/c/5857162/madarsky-parlament-prijal-navrh-novej-ustavy.html> (21. 3. 2012).

Z hlediska teorie nacionalismu popsané v úvodu práce můžeme jednoznačně považovat zmíněné prvky maďarské ústavy za nacionalistické. Maďarsko opět potvrzuje Hrochova slova, kdy menšiny na územích jiného státu mohou být považovány za součást jakéhosi národního těla a je potřeba ho chránit (Hroch, 2011: 236). V ústavě se odkazuje na historii, na kulturu a tradici, ze které maďarská státnost vychází, tím se potvrzují slova o emočním prvku, který musí nacionalismus obsahovat a zároveň se zde mohou aplikovat Gellnerova slova. Podle Gellnera je nacionalismus politickým principem, podle kterého je základním sociálním poutem určité kultury podobnost. Mezi lidmi může existovat jakékoli pojetí autority, ovšem její legitimita závisí na faktu, že členové dotyčné skupiny patří ke stejné kultuře - národu (Gellner, 2003b: 405). V ústavě se nemluví o občanech, ale o maďarském národu. Nutno podotknout, že takto je formulována hlavně preambule ústavy. Popsané prvky ústavy mají podle mého názoru pouze marginální vliv a jsou symbolického rázu, ať už se jedná o přejmenování země, článku o ochraně Maďarů za hranicemi či preambuli, která nemá žádný vliv na fungování systému. Dále je nutné vzít v potaz, že kritika primárně nesměřuje k nacionalistickému tónu, kritizovány jsou například záležitosti okolo soudnictví, nemožnosti utvořit homosexuální manželství či zákazu potratů.⁴⁰ V tomto se také odráží celý konzervativní styl politiky strany Fidesz.

3.1.2 Jobbik

Fidesz a jeho kroky v čele země můžeme z hlediska nacionalismu označit pouze jako symbolické, oproti tomu stranu Jobbik lze označit jako populistickou a silně nacionalistickou, Irmanová ovšem vylučuje tendenci českého tisku zařazovat ji mezi strany neonacistické či fašistické.⁴¹

⁴⁰ Maďarský parlament schválil novou konzervativní ústavu, 18. 4. 2011, dostupné na: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/maďarsky-parlament-schválil-novou-konzervativní-ústavu/625348&id_seznam=809 (20. 3. 2012).

⁴¹ Eva Irmanová v pořadu Hyde park České televize odpovídá na dotaz autora práce „*Jaký je Váš názor na odkaz Trianonské smlouvy v současné maďarské politice? Je toto téma aktuální?*“

Přestože Jobbik jako strana s nulovým koaličním potenciálem nemá žádný vliv na fungování současné politiky Maďarska, jeho charakter a zaměření je pro tuto práci přeci jen důležité a stojí za krátké představení. Strana vznikla v roce 2003 na popud konzervativních studentů vysokých škol a na svých stránkách se prezentuje jako „konzervativní, radikálně vlastenecká křesťanská strana,“ která má za cíl *“chránit maďarské zájmy a hodnoty, což je v protikladu s tendencemi vymýtit národ jako základní lidské společenství.”*⁴² Strana dosáhla největšího úspěchu při posledních parlamentních volbách v roce 2010, kdy skončila na třetím místě se ziskem 12 procent,⁴³ předsedou strany je Gábor Vona.⁴⁴ Jak jsem již napsal v jedné z předchozích kapitol, Szöke popisuje dvě hlavní témata, která dostala nacionalistický Jobbik na třetí místo a zajistila mu popularitu, jedním z těchto témat jsou Romové (Szöke, 2012). Jobbik se považuje za stranu, která se jako *„první strana postavila proti jednomu ze základních problémů maďarské společnosti (...) rostoucí romské populaci (...) a fenoménu cikánské kriminality.”*⁴⁵ Přestože by bylo jistě zajímavé zabývat se touto problematikou, tématem práce je odkaz Trianonské smlouvy v současné maďarské politice, proto se zaměříme na tuto reflexi.

V rozhovoru pro rakouský týdeník Zur Zeit Gábor Vona charakterizuje Trianonskou smlouvu nikoli jako smlouvu, ale jako diktát. Diktát, který znamenal konec velkého maďarského království, podle něj je Trianon pro Maďary *„synonymem pro pokus o likvidaci maďarského národa (...), tato ztráta strategicky, kulturně a hospodářsky významných území a obyvatel měla za následek demografické, ekonomické a kulturní*

Myslíte si, že ovlivňuje současnou vládní politiku strany Fidesz či je to téma pro extrémní Jobbik? Jak konkrétně se tento odkaz projevuje?“ 14. 2. 2012, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/212411058080214-hyde-park/> (25. 3. 2012).

⁴² A short summary about Jobbik, dostupné na: http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html (21. 3. 2012).

⁴³ Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010, dostupné na: <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm> (24. 3. 2012).

⁴⁴ A short summary about Jobbik, dostupné na: http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html (21. 3. 2012).

⁴⁵ Tamtéž.

*ztráty, které pocítujeme dodnes.*⁴⁶ Vona zároveň označuje jako poslední opravdovou politickou elitu tu z meziválečného Maďarska, podle něj pak přišla pouze elita internacionalistů a momentálně zde existuje elita globalistů, žádná z nich nezastupuje zájmy národa. Dle Vony se snaží národní vlády států, na kterých žije maďarská menšina, asimilovat tuto menšinu mezi své obyvatele násilným způsobem a nenapomáhá tomu ani EU, která by paradoxně měla odbourávat hranice států a zlepšovat vztahy mezi nimi. Na otázku o revizi Trianonských hranic Vona odpovídá, že aby to bylo skutečně možné, tak je potřeba mít politické elity, které „budou sloužit zájmům národa“.⁴⁷

V programu strany Jobbik, který zveřejnila před posledními parlamentními volbami, můžeme najít několik zmínek o Trianonské smlouvě. V kapitole „*Sjednocený národ v zahraniční politice Maďarska*“ strana zmiňuje nutnost ekonomického a kulturního sjednocení, automatické občanství pro všechny Maďary za hranicemi, zřízení ministerstva národní politiky či přeshraniční regionální spolupráci a rozvoj. Podle Jobbiku je nutné sjednotit státní hranice s těmi národními, přičemž píše o „*Trianonské mírové smlouvě, (...) která rozdělila naše národní tělo.*“ V programu se ovšem explicitně strana nevyjadřuje ke způsobu sjednocení státních a národních hranic, z textu dále vyplývá, že strana je spíše pro návrat Maďarů na své území kvůli vymírání a nutnosti zachránit maďarský národ jako takový. Zajímavostí může být fakt, že se strana zasazuje o vytvoření Trianonského muzea v Budapešti, které bude připomínat, že „*tato tragédie je stále v lidech.*“⁴⁸

Toto symbolické gesto jde ruku v ruce s každoročními vzpomínkovými akcemi, které Jobbik pořádá na několika místech v Maďarsku, podle Šutaje se například v roce 2008 na území Maďarska

⁴⁶ Tragödie für Europe als Ganzes, Nr. 24/2010, dostupné na: <http://www.zurzeit.at/index.php?id=1011> (21. 3. 2011).

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Předvolební program strany Jobbik, části: VII.2.4 a V/3, dostupné na: <http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/down/Jobbik-program2010OGY.pdf> (20. 3. 2012).

konalo kolem 150 akcí, které souvisely s Trianonskou smlouvou a organizoval je Jobbik (Šutaj, 2010: 81). Tyto akce jsou organizovány spolu s dalšími nacionalistickými organizacemi, hlavně Maďarskou gardou.

3.1.2.1 Maďarská garda

Přestože primárním cílem této práce není popis maďarské extremistické scény, tak vzhledem k propojení tohoto tématu s tématem Trianonu považuji za vhodné alespoň v krátkosti představit formaci, která je odnoží parlamentní strany Jobbik a stála za pořádáním velké většiny akcí připomínající podpis Trianonské smlouvy. Téma Maďarské gardy se velmi často také objevuje v českých médiích, které na příkladu gardy poukazují na silný nacionalistický charakter celého Maďarska.

Podle oficiálních stránek vznikla Maďarská garda v roce 2007 v důsledku toho, že „*Maďarsko není schopné duševní, fyzické a duchovní sebeobrany.*“ Členové gardy by měli procházet duševním, fyzickým a duchovním školením, aby byli schopni „*udržovat veřejný pořádek, chránit maďarskou kulturu a bránit národ v mimořádných situacích.*“ V čele maďarské gardy stál předseda strany Jobbik Gábor Vona.⁴⁹ Garda organizovala mnoho akcí u příležitosti výročí Trianonu, ať už to byly hudební koncerty⁵⁰ či jen shromáždění v nutnosti „*připomenutí si smutné události*“, jakou byl Trianon.⁵¹

Maďarská garda byla po dvou letech rozpuštěna městským soudem v Budapešti kvůli porušování zákona o spolkách, následně byla vytvořena stejná organizace s názvem Nová maďarská garda, velmi příhodné je zde proto srovnání s českou Dělnickou stranou, posléze Dělnickou stranou sociální spravedlnosti. V důsledku politických změn

⁴⁹ Zakládající prohlášení Maďarské gardy, dostupné na:

http://magyargarda.hu/alapito_nyilatkozat (26. 3. 2012).

⁵⁰ Ismerős Arcok koncert Trianon évfordulóján, 8. 6. 2008, dostupné na:

<http://magyargarda.hu/node/1487> (26. 3. 2012).

⁵¹ A verőcei Trianon-megemlékezés, 17. 6. 2009, dostupné na:

<http://magyargarda.hu/node/4062> (26. 3. 2012).

v roce 2010 ovšem dochází k vnitřním neshodám a garda se rozděluje na dvě uskupení, která jsou již marginálního charakteru.⁵² Podle zprávy Amnesty International tyto uskupení podnikají hlavně protiromské pochody a stávají se spíše nedůležitými organizacemi bez jakéhokoliv vlivu.⁵³

V současné maďarské politice neexistuje lepší příklad strany a organizace, které by více odpovídaly definici nacionalismu popsané v teoretické části práce. Jobbik ve svém programu mluví v souvislosti s Trianonskou smlouvou o rozdělení národního těla, jeho předseda mluví o likvidaci maďarského národa a všechny akce spojené s Jobbikem a Maďarskou gardou reflektují důsledky Trianonské smlouvy, používány jsou symboly, vlajky, projevy, v podstatě vše, co popisuje Hroch v jeho typologii symbolů, které pomáhají šířit národní identitu a nacionalismus (Hroch, 2011: 240). Silná pozice Jobbiku a účast jeho členů v maďarském parlamentu odráží vůli voličů, která v tomto případě sice směřuje k určitému národnímu cítění a snahy o vyrovnání se s minulostí, ovšem hlavním tématem jsou problémy s romskou menšinou na jeho území. Proto také primárně vznikla Maďarská garda, která měla chránit Maďary před kriminalitou romské menšiny. Vzhledem k dnešní situaci, kdy se garda rozdělila na několik skupin, je její budoucí role v Maďarsku spíše symbolického charakteru, přesto právě spojení této polovojenské organizace s parlamentní stranou činilo gardu svým způsobem výjimečnou. Szóke mluví o klesající tendenci podpory Jobbiku a zároveň Maďarské gardy, což je jev, se kterým se musí smířit většina extremistických stran a skupin, pokud se dostanou k moci, v tomto případě do parlamentu. Tyto strany a skupiny pak musejí zaujmout jistou pozici, musejí taktizovat, což v opozici nemusely a mohly si svá hesla a kritiku hlásat jakýmkoli způsobem. Zároveň je mizející podpora dána také

⁵² New Hungarian guard, 22. 3. 2012, dostupné na: <http://www.athenainstitute.eu/en/map/olvas/42> (24. 3. 2012).

⁵³ Hungary – Amnesty International report 2010, dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/region/hungary/report-2010> (25. 3. 20120).

vládní politikou, která se soustředí na posílení policie a bezpečnostních složek, což utlumuje potřebu mít v okolí osoby spojené s gardou (Szöke, 2012).

3.2 Zahraniční politika

V kapitole o domácí politice nejvíce rezonoval vztah mezi Maďarskem a Slovenskem, vzhledem k omezené délce práce se nebudu zabývat zahraniční politikou Maďarska vůči jiným státům, které mají na svém území maďarskou menšinu, protože vztahy jsou více či méně konsolidované a kromě několika malých výjimek zde neexistují větší problémy. Vztah Maďarů a Slováků je jiný, obě země mají velkou tendenci na sebe reagovat, což je na příkladech maďarských zákonů ilustrováno výše. Šutaj ohraničuje slovensko-maďarské sousedství na dvě velké části, na dvě velká časová období – před Trianonem a po Trianonu, podle něj je Trianon přítomný ve všech slovensko-maďarských konfrontacích a to i při událostech, které se odehrály před Trianonem (Šutaj, 2010: 69). V následující kapitole se stručně zaměřím na vývoj maďarsko-slovenských vztahů v posledních dvaceti letech.

3.2.1 Slovensko – Maďarsko

Před dvaceti lety bylo Maďarsko první zemí, která uznala Slovensko jako samostatný stát, během devadesátých let se pak vztahy mezi oběma zeměmi různým způsobem měnily. Gronostajski si první změny všímá v roce 1992, kdy strana HZDS vyhrála na Slovensku parlamentní volby a v jejím čele stál Vladimír Mečiar. Jeho úspěch spočíval mimo jiné také v zaměření se na slovenskou národní identitu jako na identitu, která díky maďarskému útlaku vlastně chybí. Mečiar se postavil proti Maďarsku jako proti nepříteli, který se snaží obnovit nadvládu nad Slovenskem a jeho vláda je charakterizována neochotou spolupracovat s Maďarskem. Během devadesátých let tak vztahy s Maďarskem stagnují pod vlivem Mečiarovy nacionalistické politiky, tato

politika pak determinovala dle Gronostajského i současný vztah mezi oběma zeměmi (Gronostajski, 2006: 40-41).

Velkou úlohu ve vztazích obou zemí hrál v devadesátých letech také spor o vodní dílo Gabčíkovo – Nagymaros, oba státy vedly diskuzi o dokončení díla, jehož stavba byla zahájena už koncem 70. let. Maďarsko bylo proti dokončení, naopak tehdejší Československo, posléze Slovensko, chtělo vzhledem k vynaloženým prostředkům stavbu dokončit. Tyto spory vedly až k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu, který v roce 1997 rozhodl ve prospěch Slovenska.⁵⁴ Tento spor jen ilustroval napjaté vztahy obou států.

Pokud se ještě vrátíme k politice Vladimíra Mečiara, dalším příkladem jeho „antimaďarské“ rétoriky může být například zákon schválený v roce 1995 o státním jazyku Slovenské republiky, který požadoval, aby kontakt mezi státními úředníky a občany byl pouze ve slovenském jazyce, to bylo logicky zaměřeno na maďarskou menšinu.⁵⁵ Přesto všechno byla v roce 1995 podepsána základní smlouva mezi Maďarskem a Slovenskem. Tato smlouva garantuje neporušitelnost hranic Slovenska výměnou za respektování práva národnostních menšin na svém území.⁵⁶ Pejša označuje jako posun vládu Mikuláše Dzurindy mezi lety 1998 – 2006, součástí této vlády byla i Strana maďarské koalice (SMK). Podle Pejši však i toto období nemůžeme označit jako klidné, vztahy mezi zeměmi byly spíše formálního charakteru (Pejša, 2009: 21).

Největší napětí ve vztazích se objevilo v roce 2006, kdy ve slovenských volbách vítězí strana SMER, která utváří vládní koalici mimo

⁵⁴ Vodné dielo Gabčíkovo, dostupné na:

[http://www.gabcikovo.gov.sk/doc/VDG\(2jaz\)/SR_material.htm](http://www.gabcikovo.gov.sk/doc/VDG(2jaz)/SR_material.htm) (25. 3. 2012).

⁵⁵ Zákon o státním jazyku, dostupné na:

<http://www.zbierka.sk/Default.aspx?sid=15&PredpisID=13423&FileName=95-z270&Rocnik=1995&AspxAutoDetectCookieSupport=1> (26. 3. 2012).

⁵⁶ „Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou“, dostupné na: <http://www.zakon.r3.sk/zbierka-zakonov-ciastky/10164-uznesenie-k-vyhlaseniu-narodnej-rady-slovenskej-republiky-k-zmluve-o-dobrom-susedstve-a-priatelскеj-spolupraci-medzi-slovenskou-republikou-a-madarskou-republikou-z-19-marca-1995-c-991996-zz> (26. 3. 2012).

jiné se Slovenskou národní stranou kontroverzního Jána Sloty. Ten svými výroky provokuje Maďary, zároveň se do problémů dostává i Strana maďarské koalice, která podle Zemka „*velmi těžce nese, že již není ve vládě*“ (Zemko, 2009: 21). V této době se také objevují na obou stranách hranic extremistické skupiny jako je Maďarská garda nebo Slovenská pospolitost. V roce 2009 je také schválen na Slovensku jazykový zákon, který dává možnost udělovat pokuty institucím, firmám či podnikatelům a podnikatelkám, kteří nebudou uvádět slovenský překlad u textů jazyků menšin (Zemko, 2009: 21). Podle Strážaye se nejhorším obdobím pro vzájemné vztahy obou zemí stal rok 2008, přičemž „*mnozí analytici konstatovali, že v EU představuje Slovensko a Maďarsko nejhorší bilaterální vztahy*“ (Strážay, 2011). Na konci roku ovšem přichází oteplování vztahů, objevuje se iniciativa včasného varování před extremistickými projevy nebo dohoda ministrů zahraničí o udělování ceny za přínos ve slovensko-maďarských vztazích (Strážay, 2011).

Také Szöke komentuje vzájemné vztahy obou zemí, podle něj byly vztahy v této době opravdu chladné. Dle jeho názoru měly obě země „*problém pochopit myšlení druhé strany*“ (2012), to se mění s nástupem Viktora Orbána a Ivety Radičové k moci. Problematika vztahů obou zemí byla se souhlasem předsedy a předsedkyně vlád projednávána ve smíšených komisích, které vznikly a jejichž zasedání byla velmi častá. Vztah se tak postupně vyvíjel, Szöke mluví v tomto směru například o vybudování nových mostů mezi oběma zeměmi, kde existuje velký tok pracovních sil. Szöke zdůrazňuje vzájemnou provázanost obou zemí: „*Můžete se podívat na většinu maďarských potravin, část z nich se vyrábí na Slovensku, je zde velmi silná interakce (...), podíval jsem se na statistiky, a co myslíte, jaká země hlasuje společně s Maďarskem nejčastěji na půdě NATO, OSN nebo EU? Je to Slovensko, stejná historie, stejný vývoj, stejná úroveň vývoje, jsme spojenci, přirozenými spojenci*“ (Szöke, 2012).

Szöke také vyjadřuje obavu nad budoucností vztahů mezi oběma zeměmi, pokud se do čela slovenské vlády vrátí Robert Fico, přičemž zde naráží na předchozí zkušenost s jeho vládou spolu s nacionalisty Jána Sloty (Szöke, 2012). Szökeho obavy se vyplnily, alespoň v podobě nástupu Ficovy strany SMER do čela Slovenska, velmi zajímavé proto bude dále sledovat vývoj těchto vztahů. Z výše popsaného je jasné, že Maďarsko a Slovensko mají složitý vztah, který bych označil i přes problémy dané hlavně rétorikou některých politiků na obou stranách jako čistě pragmatický.

Závěr

Na závěr si zde dovolím citovat úryvek z rozhovoru vedený s maďarským velvyslancem působícím v Praze, který odpovídá na otázku, co pro něj znamená Trianonská smlouva: *„Musíme k tomuto tématu přistupovat v širším kontextu, (...) Maďarsko ztratilo 20. století. Nejdříve ztratilo první světovou válku, poté přišel Trianon, dále Maďarsko nešťastně sklouzlo na špatné straně do druhé světové války, nakonec se vrátilo do trianonských hranic a záhy přišla čtyřicetiletá sovětská okupace a diktatura. Nebylo to pro Maďarsko dobré století a Trianon je bohužel jeho součástí“* (Szöke, 2012).

A skutečně, od podpisu Trianonské smlouvy uplynulo více než devadesát let a přesto jsou její odkazy v maďarské společnosti i politice dodnes patrné. Maďarsko přišlo vlivem vítězných mocností, které spíše než wilsonovský ideál o sebeurčení národů uplatňovaly politiku vítězů a poražených, o velkou část území a obyvatel. Maďarsko se kvůli územním změnám dostalo do ekonomických a sociálních problémů, které byly v meziválečném čase reflektovány revizionistickou politikou, jež se snažila zvrátit důsledky Trianonské smlouvy. Tato politika přivedla Maďarsko během druhé světové války do náručí Německa a Itálie s nadějí, že k revizi hranic opravdu dojde. Po prohrané válce přišla komunistická diktatura, která se snažila stírat nacionalismus jako takový, takže během čtyřiceti let byla problematika menšin žijících v sousedních státech utišena komunistickou ideologií.

Když přišla svoboda, otázka maďarských menšin v okolních státech byla opět otevřená, během devadesátých let se na maďarské politické scéně objevují silnější nacionalistické tendence než kdekoli jinde, což se odráží na charakteru maďarských politických stran a celého stranického systému. Objevují se extrémně radikální strany, které si revizi hranic dávají přímo do svého programu, mezi nejvýznamnější, která byla představena v této práci, patří strana MIÉP. Během dvaceti let dochází

k postupnému uklidnění. Tato práce si kladla za cíl nalézt v současné maďarské politice reflexi Trianonské smlouvy. V analytické části práce jsem se zaměřil na období posledních tří let, přičemž zde dominuje strana Fidesz a její zákony, které jsou pro svůj nacionalistický charakter a zaměření kritizovány jak veřejností, tak rovněž některými státy.

Rétorika a celá politika strany Fidesz se během devadesátých let změnila k nepoznání od té původní, vzniknuvší na konci let osmdesátých. Od poloviny devadesátých let je zde ale velmi silná tendence zařazovat do svého programu témata etnických Maďarů žijících v jiných státech a klást důraz na jejich práva. Drtivé vítězství v posledních parlamentních volbách pak dovoluje straně Fidesz svou politiku uplatňovat bez větších problémů. Do své práce jsem zařadil analýzu dvou zákonů a nové maďarské ústavy, přičemž jsem zde aplikoval poznatky z úvodní kapitoly o nacionalismu a zároveň jsem představil několik různých pohledů na tuto problematiku.

Fidesz schválil zákon, který označuje 4. červen, tedy den podpisu smlouvy, jako Den národní soudržnosti. Tento zákon můžeme díky teorii nastíněné v první části práce označit jako nacionalistický, přesto by bylo krátkozraké nezabývat se i jinými aspekty, které vedly k jeho schválení. Totéž platí i pro zákon o dvojím občanství či pro některé pasáže z nové maďarské ústavy, přestože z hlediska teorie vykazují nacionalistický charakter. Zákon o národní soudržnosti byl mimo jiné snahou vládní strany Fidesz oslabit extrémně radikální stranu Jobbik, která měla podle Szökeho dvě hlavní témata, která ji přinesla popularitu. Jedním z nich je romská otázka a druhým je *„dostatečné nerespektování ztrát, jež maďarský národ utrpěl ve 20. století a které začaly Trianonem“* (Szöke, 2012). Zákon o dvojím občanství je pro většinu etnických Maďarů žijících za hranicemi země v EU symbolického charakteru, ovšem pro Maďary žijící mimo státy EU je velmi praktickým a účelným. Také nacionalistický nádech nové ústavy bych označil spíše jako symbolický, silně

nacionalistická je preambule, která nemá žádný vliv na fungování politického systému. Věta o „odpovědnosti Maďarska za Maďary žijící za hranicemi“ může působit kontroverzně a nešťastně, přesto je její váha opět jen symbolická. Ze své zkušenosti při psaní této práce mohu říci, že velmi silnou roli v této problematice hrají média, která mají v České republice jistou tendenci zveličovat každý, byť jen sebemenší, krok maďarské vlády k otázce maďarských menšin. Tuto tendenci mají také slovenská média, přičemž právě česká média z těch slovenských vychází, což potvrzuje i Szöke (2012).

Právě slovenská citlivost v této otázce mě vedla k poslední kapitole, která ve stručnosti shrnuje maďarsko-slovenské vztahy během posledních dvaceti let. Již během analýzy zákonů bylo zřejmé, že většina kritiky se nese právě ze Slovenska. Tyto dva státy jsou v nelehké pozici, oba mají na svých územích minority toho druhého, přičemž Maďarů je na Slovensku mnohem více. Jak říká Szöke: *„Slovensko je stále ještě nový stát, který stejně jako většina nových států hledá své místo ve světě a je velmi citlivý na otázky spojené s jeho státností. Proto je důležitá oboustranná ohleduplnost a respektování této citlivosti“* (2012). Přestože skutečně existuje mezi těmito státy napětí, které je mnohem silnější než u jiných států, tak většina tohoto napětí je zpodobněna v politických reprezentacích obou zemí, nikoli u většiny obyvatel. Ať už se jedná o Slovenskou národní stranu Jána Sloty či extremistický Jobbik, jehož popis byl také součástí této práce.

Jobbik dosáhl jako radikální a nacionalistická strana velkého úspěchu při posledních volbách, může se zdát, že občané Maďarska volili Jobbik hlavně kvůli svému nacionalistickému étosu, ovšem opět by bylo velmi krátkozraké domnívat se, že toto téma bylo pro tak silnou podporu nejdůležitějším. Jak jsem zmínil výše, Jobbik se zaměřil kromě odkazů na minulost a hlásání hesel o národu na romskou problematiku, která je dle Szökeho jeho hlavním a rozhodujícím tématem (Szöke, 2012). Z této

parlamentní strany vychází polovojské uskupení Maďarská garda, které jsem také zařadil do své práce pro svou výjimečnost – kde v Evropě můžeme nalézt radikální, nacionalistické a polovojské hnutí, které vychází z parlamentní strany? Ovšem při představení tohoto uskupení jsem dospěl k názoru, že přestože se v rétorice gardy objevují silně nacionalistické rysy, tak hlavním důvodem jeho vzniku byla opět spíše romská otázka. Momentální stav, ve kterém se Maďarská garda „převtělená“ do Nové maďarské gardy nachází, považuji za marginální a pro politický systém nedůležitý.

Mým předpokladem bylo, že vliv nacionalismu a s tím související odkaz Trianonské smlouvy je stále velmi silný, hlavně v posledních letech, kdy se Maďarsko potýká s ekonomickými problémy a nacionalistické tendence tak mohou zesilovat. Svým způsobem jsem tento předpoklad dokázal, z výše popsaného je skutečně jasné, že reflexe Trianonské smlouvy a její odkaz hraje v současné politice opravdu svou roli. Na druhou stranu, pokud nepočítáme nacionalistickou stranu Jobbik, která sklízí úspěchy i s jinými tématy, tak v porovnání s meziválečným Maďarskem či Maďarskem v devadesátých letech nacionalistické tendence klesají, a pokud se objeví, tak pouze v podobě symbolických gest či zákonů. Vzhledem k situaci, ve které se Maďarsko nachází, by bylo s podivem, kdyby se otázka etnických Maďarů žijících v jiných zemích žádným způsobem na maďarské politické scéně nereflektovala.

Seznam literatury a pramenů

Bárdi, Nándor: 2011. Hungary and the Hungarians Beyond its Borders. In: Bardi, Nándor; Fedinec, Csilla; Szarka, László: *Minority Hungarian communities in the twentieth century*. Columbia University Press: New York, 340-357.

Benda, Lukáš: 1999. Nacionalismus v současném maďarském stranickém systému. In: Dančák, Břetislav; Fiala, Petr (eds.): *Nacionalistické politické strany v Evropě*. Masarykova univerzita: Brno, 110-119.

Bibó István: 1997. *Bída malých národů východní Evropy*, Doplněk-Kalligram, Brno-Bratislava.

Bottoni, Stefano; Novák, Zoltán: 2011. The Models for Communist Minority Policy. In: Bardi, Nándor; Fedinec, Csilla; Szarka, László: *Minority Hungarian communities in the twentieth century*. Columbia University Press: New York, 323-340.

Dejmek, Jindřich: 2010. Post-versailleský systém – liberálně demokratické uspořádání, či diktát vítězů? In: Dejmek, Jindřich a kol.: *Trianonská smlouva – devadesát let poté*. CEP: Praha, 11-42.

Gellner, Ernest: 2003a. *Nacionalismus*. Centrum pro demokracie a kultury: Brno.

Gellner, Ernest: 2003b. Nacionalismus. In: Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Sociologické nakladatelství: Praha, 403-417.

Gronostajski, Reid. 2006. Two Sides of a Coin: Hungary's Relations with Slovakia and Romania. *Perspectives On Business & Economics*. Vol. 24/2006, 35-43.

Heywood, Andrew: 1994. *Politické ideologie*. Victoria Publishing: Praha.

- Hloušek, Vít: 2006. Maďarsko. In: Strmiska, Maxmilian a kol.: *Politické strany moderní Evropy*. Portál: Praha, 480-496.
- Hobsbawn, Eric J.: 2000. *Národy a nacionalismus od roku 1780. Program, mýtus, realita*. Centrum pro studium demokracie a kultury: Praha.
- Hobsbawn, Eric J.: 2003. Několik úvah o nacionalismu. In: Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Sociologické nakladatelství: Praha, 109-124.
- Hrdličková, Blanka: 2008. Maďarsko. In: Cabada, Ladislav a kol.: *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Oeconomica: Praha, 66 – 86.
- Hroch, Miroslav: 2011. *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Sociologické nakladatelství: Praha.
- Hronský, Marián: 1998. *Boj o Slovensko a Trianon 1918 – 1920*. Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry: Bratislava.
- Irmanová, Eva: 2002. *Maďarsko a Versailleský mírový systém*. Albis international: Ústí nad labem.
- Irmanová, Eva: 2008. *Maďarsko v éře sovětizace*. Albis internatonal: Ústí nad Labem.
- Kedourie, Elie: 1993: *Nationalism*. Blackwell Publishers: Oxford.
- Kedourie, Elie: 2003. Nacionalismus. In: Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Sociologické nakladatelství: Praha, 100-109.
- Kontler, László: 2001. *Dějiny Maďarska*. Lidové noviny: Praha.
- Körösenyi, András: 1999. *Government and Politics in Hungary*. Central European university Press: Budapest.

Krejčí, Oskar: 2010. *Trianonská smlouva a současnost*. In: Dejmek, Jindřich – Loužek, Marek: *Trianonská smlouva – devadesát let poté*. CEP: Praha, 103-122.

Lendvai, Paul: 2002. *Tisíc let maďarského národa*. Academia: Praha.

Michela, Miroslav: 2011. Podoby maďarského revizionismu a ČSR. In: Dejmek, Jindřich a kol.: *Zrod nové Evropy*. Historický ústav: Praha, 435-449.

Musil, Jiří: 2003. Nacionalismus – předmluva k českému vydání. In: Gellner, Ernest: *Nacionalismus*. Centrum pro demokracii a kulturu: Praha, 5-10.

Němec, Jiří: 2010. Trianonské trauma a revizionismus meziválečného Maďarska. In: Dejmek, Jindřich – Loužek, Marek: *Trianonská smlouva – devadesát let poté*. CEP: Praha, 53-68.

Pejša, Robert: 2009. Slovensko-maďarské vztahy. *Mezinárodní politika*. 9/2009, 21.

Romsics, Ignác: 2006. *Trianonská mierová zmluva*. Kalligram: Bratislava.

Romsics, Ignác: 2010. Průběh jednání o Trianonské dohodě. In: Dejmek, Jindřich – Loužek, Marek: *Trianonská smlouva – devadesát let poté*. CEP: Praha, 123-138.

Rychlík, Jan: 2010. Mnoho povyku pro nic. *Listy*. č. 3, 2010. Dostupné na: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=103&clanek=031016> (30. 3. 2012).

Spinner, Maximilian: 2002. *The national question in contemporary Hungarian politics*. Grin verlag: Munich.

Strážay, Tomáš: Ilúzie a dezilúze v slovensko-maďarských vzťahoch. *Zahranicná politika*. 6/2011. Dostupné na: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=861> (28. 3. 2012).

Šutaj, Štefan: 2010. Variace stop Trianonu v politické paměti. In: Dejmek, Jindřich – Loužek, Marek: *Trianonská smlouva – devadesát let poté*. CEP: Praha, 69-96.

Toka, Gabor: 2004. Hungary. In: Berglund, Sten; Ekman, Joakim; Aarebrot, Frank H.: *The Handbook of Political Change in Eastern Europe*. Edward Elgar Publishing Limited: Chltenham, 290-330.

Ústava Maďarska, dostupné na:

<http://www.kormany.hu/download/4/c3/30000/THE%20FUNDAMENTAL%20LAW%20OF%20HUNGARY.pdf> (21. 3. 2012).

Vizi, Balász: 2011. Minority Rights in International Relations. In: Bardi, Nándor; Fedinec, Csilla; Szarka, László: *Minority Hungarian communities in the twentieth century*. Columbia University Press: New York, 435-441.

Weaver, Eric Beckett: 2007. The Communist Legacy? – Populist but Not Popular – The Foreign Policies of the Hungarian Radical Right. In: Liang, Cristina Shori: *Europe for the Europeans – The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*. Ashgate Publishing Limited: Hampshire, 177-187.

Zbořil, Zdeněk: 2006. Střední Evropa v roce 2006. *Mezinárodní politika*. 9/2006, 3.

Zemko, Milan: 2009. Slovensko-maďarské vztahy. *Mezinárodní politika*. 9/2009, 21.

Internetové zdroje

Amnesty International, dostupné na: <http://www.amnestyinternational.org> (24. 3. 2012).

Athena institut, dostupné na: <http://www.athenainstitute.eu> (24. 3. 2012).

European University Institut, dostupné na: <http://eudo-citizenship.eu/> (16. 3. 2010).

Evropské zprávy, dostupné na: <http://www.evropskezpravy.cz> (13. 3. 2012).

Mediafax, Rumunsko, dostupné na: <http://www.mediafax.ro> (16. 3. 2012).

Oficiální anglické stránky strany Jobbik, dostupné na: <http://www.jobbik.com> (24. 3. 2012).

Oficiální maďarské stránky strany Jobbik, dostupné na: <http://www.jobbik.hu> (24. 3. 2012).

Oficiální stránky České televize, dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz> (24. 3. 2012).

Oficiální stránky Maďarské gardy, dostupné na: <http://magyargarda.hu> (24. 3. 2012).

Oficiální stránky maďarské vlády, dostupné na: <http://www.kormany.hu/hu> (24. 3. 2012).

Oficiální stránky maďarských voleb, dostupné na: <http://www.valasztas.hu> (24. 1. 2012).

Oficiální stránky Ministerstva zahraničních věcí SR, dostupné na: <http://mzv.sk> (24. 3. 2012).

Osobní stránky PhDr. Petra Justa, Ph.D., dostupné na: <http://just.wz.cz> (4. 4. 2012).

Osobní stránky prezidenta ČR Václava Klause, dostupné na: <http://www.klaus.cz/> (15. 3. 2012).

The Budapest Times, dostupné na: <http://www.budapesttimes.hu> (13. 3. 2012).

The Economist, dostupné na: <http://www.economist.com> (24. 3. 2012).

Venice Commission, dostupné na: <http://www.venice.coe.int> (24. 3. 2012).

Vodné dielo Gabčíkovo, dostupné na: <http://www.gabcikovo.gov.sk> (29. 3. 2012).

Zbierka zákonov, dostupné na: <http://www.zbierka.sk/> (29. 3. 2012).

Zbierka zákonov, úplné znenie, dostupné na: <http://www.zakon.r3.sk> (29. 3. 2012).

Zpravodajský server BBC News, dostupné na <http://www.bbc.uk> (5. 3. 2012).

Zpravodajský server České noviny, dostupné na: <http://www.ceskenoviny.cz> (24. 3. 2012)

Zpravodajský server iDnes, dostupné na <http://www.idnes.cz> (6. 3. 2012).

Zpravodajský server iHned, dostupné na: <http://zpravy.ihned.cz> (13. 3. 2012).

Zpravodajský server MNO, dostupné na: <http://mno.hu> (16. 3. 2012).

Zpravodajský server Pravda, dostupné na: <http://www.pravda.sk> (24. 3. 2012).

Zpravodajský server SME, dostupné na: <http://www.sme.sk> (16. 3. 2012).

Zpravodajský server Týden, dostupné na: <http://www.tyden.cz> (16. 3. 2012).

Zur Zeit, dostupné na: <http://www.zurzeit.at> (24. 3. 2012).

Rozhovory

Szöke, László (29. 2. 2012). Pers. kom.

Resumé

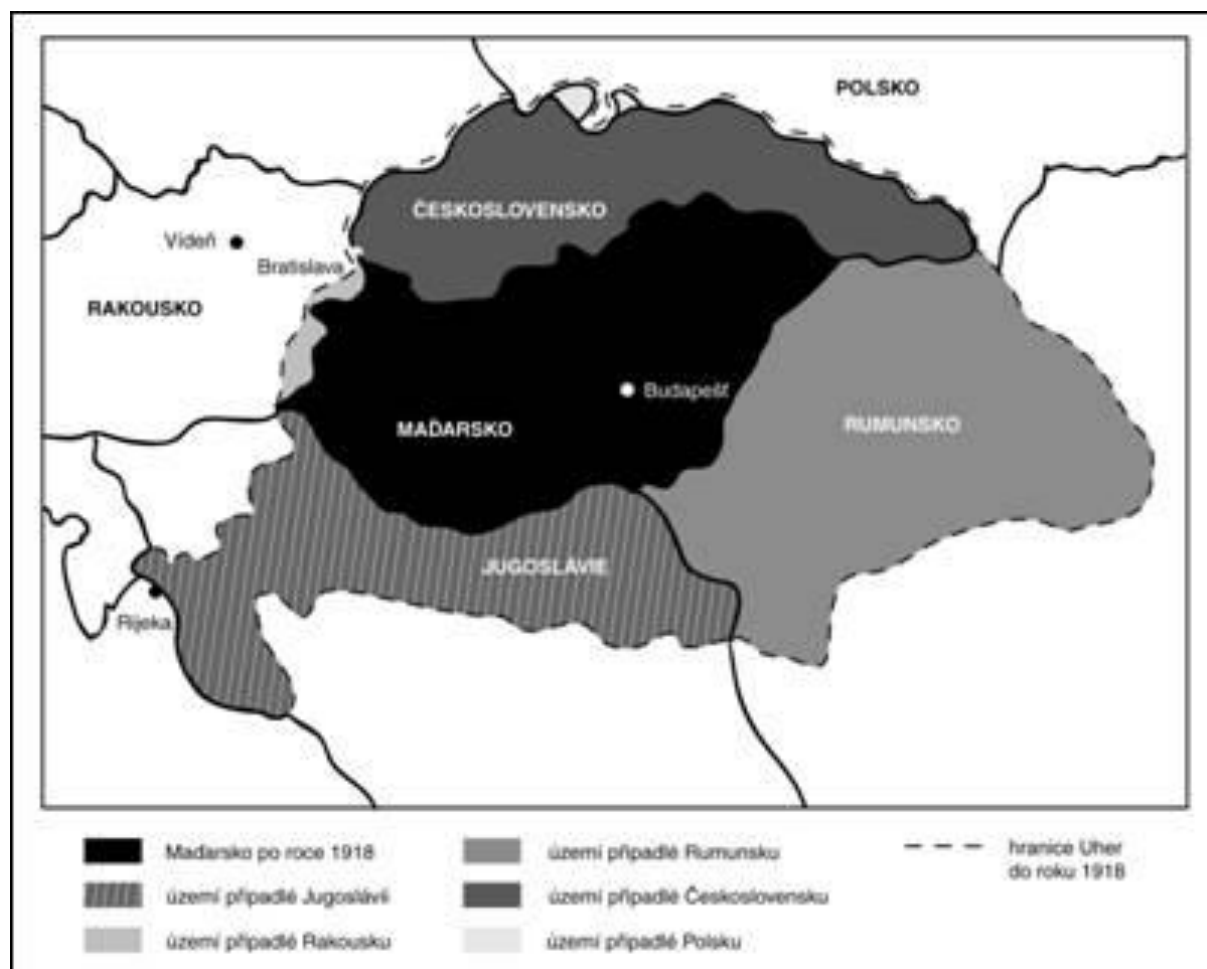
The topic of my bachelor thesis is the Treaty of Trianon and a reflection in contemporary Hungarian politics. The first part describes a theory of nationalism overview in the view of several authors. This part is followed by a historical chapter, which deals with causes and consequences of signing the Treaty of Trianon. It also describes various efforts to revise the peace treaty during the changing of several regimes in the 20th century. The third part analyzes the contemporary Hungarian politics, the main focus of the analysis are two parliamentary parties Jobbik and Fidesz, and laws, which refer to the Treaty of Trianon – The Law about national cohesion, The Law about dual citizenship and the new Hungarian Constitution. Part of the last chapter also deals with Hungarian foreign policy and relations with Slovakia over the past twenty years.

Přílohy

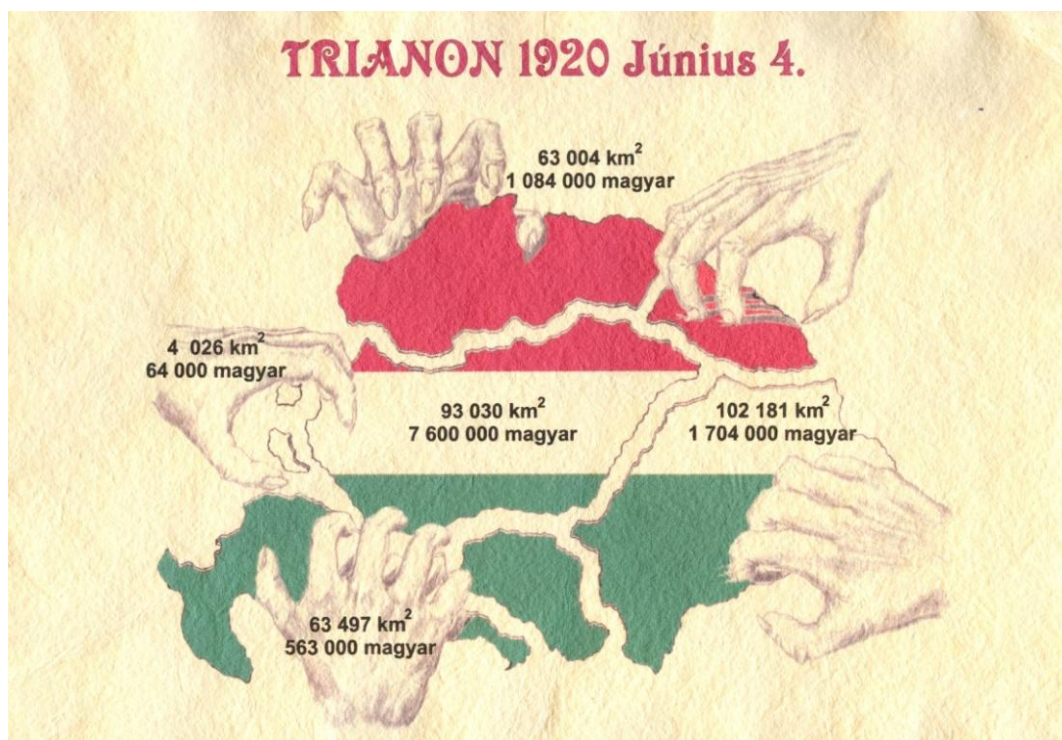
Seznam příloh

1. Mapa Maďarska po roce 1918
2. Tendenční mapa zachycující rozpad Uherska
3. Tabulka územních změn a počtu obyvatelstva na úkor jiných zemí
4. Rozhovor s panem László Szökem, maďarským velvyslancem v ČR

Příloha č. 1 – Mapa Maďarska po roce 1918 (Krejčí, 2010: 114).

Příloha č. 2 – Tendenční mapa zachycující rozpad Uherska.⁵⁷

Příloha č. 3 – Tabulka územních změn a počtu obyvatelstva na úkor jiných zemí – rozdíl mezi Uherskem 1914 a Maďarskem roku 1920 (Krejčí, 2010: 104).

Ztráty na úkor:	Území v km²	Počet obyvatel v tisících	Z toho Maďarů v tisících
Československa	61 646	3 517	1072
Polska	589	25	-
Rakouska	4020	292	26
Rumunsko	102 813	5 237	1 664
Srbsko-chorvatsko-slovinského království	20 829	1 528	459
Itálie	21	50	6

⁵⁷ Map of Trianon Treaty of 1920, dostupné na: http://just.wz.cz/texty/Trianon_mapa.jpg (1. 4. 2012).

Příloha č. 4 – Rozhovor s panem Lászlo Szökem, maďarským velvyslancem v ČR.⁵⁸

Pane velvyslanče, pokud za Vámi někdo přijde a chce vědět něco o Maďarsku či maďarské politice, máte nějaké instrukce z Vaší země? Například zda máte instrukce typu: Pokud za Vámi někdo přijde a zeptá se Vás na Trianon, musíte říct toto... Nebo jsou to Vaše názory?

V tomto Vám můžu dát jasnou odpověď, nemáme žádné instrukce ohledně Trianonu. Nemáme instrukce v 99 procentech případů. Víte, někdo se Vás může zeptat jak silná je demokracie ve vaší zemi, pak odpovíte podle Vašeho nejlepšího vědomí a, jak bych to řekl, Vaší víry. Ale není to něco, co byste mohl vyčíst z kusu papíru.

Můžu Vám dát jeden jednoduchý příklad. Minulý týden Evropská komise předložila návrh na zmrazení některých fondů soudržnosti pro Maďarsko, dokud se nezlepší maďarský deficit. V tomto případě mám jednu stránku a mohu Vám říct slovo za slovem, jaký je názor maďarské vlády na tuto problematiku, ale žádné takové instrukce o Trianonu nemám.

Pokud řeknu Trianonská smlouva, co to pro Vás znamená? Jaký je Váš názor?

Myslím, že k tomuto tématu musíme přistupovat v širším kontextu. V maďarském veřejném životě se obecně říká, že Maďarsko ztratilo 20. století. Ztratilo první světovou válku, poté přišel Trianon, poté Maďarsko velmi nešťastně sklouzává do druhé světové války na špatné straně, země se vrací do předchozích hranic a pak přichází čtyřicetiletá sovětská

⁵⁸ Rozhovor proběhl 29. 2. 2012 na maďarské ambasádě v Praze v anglickém jazyce, upravená verze byla s laskavým dovolením pana velvyslance autorizována a poté přeložena do češtiny autorem práce. Slova byla podtržena pro zdůraznění panem velvyslancem.

okupace a diktatura, nebylo to pro Maďarsko nejlepší století, bohužel, Trianon je jeho součástí.

Je zde slavný výrok, jeden z mých oblíbených: „*Pokud si myslíte, že to, co Vás bolí, je něco, na co si můžete stěžovat, tak to není problém. Pokud si také myslíte, že někdo jiný je také zraněný, tak má právo si stěžovat také.*“ Takže, pokud budeme používat stejnou míru pro sebe i pro ostatní, tak nejsme neobjektivní, nejsme nacionalisté. Myslím, že drtivá většina maďarských elit není nacionalistická. Ano, existují úplně hloupí lidé v Maďarsku, stejně jako v České republice a kdekoli jinde. Také jsou zde političtí oportunisté, kteří se zaměřují na témata, která by jim přinesla velkou popularitu.

To je pravda a je to zajímavé, víte, když jsem začal psát svou práci, přečetl jsem si velké množství novinových a zpravodajských článků, českých článků. Setkal jsem se s mnoha články, které byly o Maďarsku, o maďarském nacionalismu, ale poté jsem přečetl také spoustu knih od autorů a autorek, jako je Eva Irmanová nebo Ignác Romsics, můj názor se změnil...

Vybral jste si dobré autory. Nesdílím úplně zcela to, co píší, ale myslím, že mají právo na své názory a nejsou vedeni emocemi. Ale dovolte mi vrátit se ještě k otázce Trianonu.

Začneme tím, že je omyl spojovat Maďary s nacionalismem. Není tomu tak, ale je to velmi citlivá otázka. Před dvěma lety jsem měl nešťastný úkol na jedné veřejné akci, kde jsem vyjádřil svůj smutek nad tím, jak je Maďarsko spojováno s nacionalismem jen proto, že je většina Maďarů nešťastna z Trianonské smlouvy. Má pozice je taková, že to, co Maďarsko podepsalo v roce 1920, poté 1947, poté v Helsinském závěrečném aktu, pak v nesčetných deklaracích a smlouvách, obsahuje, že Maďarsko přijímá Trianonskou smlouvy. Ale nikde není řečeno, že z toho musí být Maďarsko šťastné. To by bylo velice složité, protože pro

Maďary, a můžu dokonce říci, že pro každého Maďara, kterého jsem kdy znal, znamená Trianonská smlouva jednostrannou spravedlnost a to není přeci spravedlnost. Než zajdeme do detailů, dovolte mi nabídnout Vám jeden pohled: Pro Maďary, s výjimkou několika tisíc zcela hloupých lidí a lidí s předsudky a předpojatostí, tak pro 99 procent nikdy nebyla problémem ztráta Trenčína, Liptovského Mikuláše, Prešova, Zvolena a tak dále, problémem bylo, proč Maďary obydlené Komárno skončilo také v Československu, nebo proč dnešní Štúrovo, zcela obydlené Maďary, se také stalo součástí Československa.

Byla zde určitá historická situace před lety 1918-1919. To bylo opraveno, ale změnilo se to nespravedlivým způsobem. To je ten problém. Jděte a zeptejte se v Maďarsku: Jste spokojeni, že se zformoval nový slovenský národ? Ne, nejsou. Problém Trianonu není, že se části Maďarska oddělily, protože v každé zemi by mělo existovat právo na sebeurčení. Ve skutečnosti, v roce 1848 se Maďaři rozhodli zvučnou většinou, že nechtějí být součástí Rakouské říše. Češi a Slováci měli také právo dostat se ven, ale pak se nikdo neptal jednoho milionu Maďarů, kteří skončili v Československu, čemu dávají přednost.

Rozumím Vám, vlastně jste zodpověděl i části některých mých dalších otázek. Co si myslíte o Trianonské smlouvě a maďarské společnosti, už jste to zmínil, ale jak lidé vnímají Trianonskou smlouvu dnes? Co pro lidi znamená? A pokud chcete, je nějaký rozdíl mezi „starou“ generací a „mladou“ generací lidí?

Ano, tady je trochu historie. Podívejte se, v roce 1920, téměř přes noc, ze dne na den, se Maďarsko stalo státem druhé třídy, malou a bezvýznamnou zemí, přestože do té doby bylo součástí velké říše: možná nejslabší z velkých říší, ale stále ještě zemí s velkou mezinárodní pozorností. Pak se Maďarsko stalo malým, bezvýznamným, velmi chudým státem, který bojoval s nezaměstnaností, inflací. V roce 1920 existovaly velké ekonomické problémy a poté přišla velká hospodářská

krize. V této době existovala maďarská elita pod vlivem velkého množství Maďarů žijících za hranicemi, kteří nepřisahali věrnost novým režimům na Slovensku nebo Rumunsku a rozhodli přejít zpátky do Maďarska. Samozřejmě to byli velmi zahořklí lidé s pocitem nespravedlnosti, kdy museli přijít o své domovy, povolání, sociální postavení. Vše bylo pod velmi silným vlivem této mentality „pokusme se vrátit alespoň území, kde žijí Maďaři ve většině.“ Maďarsko se snažilo sblížit s kýmkoli, kdo by byl připravený na revizi Trianonských hranic. Pokud by Američané řekli „Pojďme změnit Trianon“, tak by Maďarsko vstoupilo do aliance s USA, ale nakonec to byl Hitler, kdo to řekl. Víte, maďarská politická elita nebyla fašistická nebo nacistická, ale dívala se na Hitlera jako na spojence v boji proti Malé dohodě: Československu, Jugoslávii a Rumunsku. Je to podivný obrat dějin.

Ano, to je také důvod, proč jsem zde, potřebuji slyšet i „druhou stranu“ a podívat se na celou tuto problematiku jinou optikou. Je to velmi důležité pro určitou vyváženost mé práce...

Ano, byl v tom vlastně automatismus, v tom, že Maďarsko skončilo na špatné straně během druhé světové války. Po válce se hranice, které byly během ní změněny, opět vrátily do trianonské podoby a Maďarsko bylo zpustošené, poté přišli Sověti a na čtyřicet let každý, kdo chtěl mluvit o Trianonu, byl odrazován stylem „nedotýkejte se citlivosti bratrských socialistických národů.“ Lidé to ale stále měli ve svých myslích, zatímco měli příbuzné za hranicemi, se kterými byl problém vůbec udržovat kontakt, protože na silně kontrolovaných hranicích byl velký problém získat cestovní pas. Takže zatímco jste veřejně nemohli o Trianonu mluvit, tak uvnitř lidí byla rostoucí nespokojenost. Ano, v učebnicích byla polovina stránky o tom, že Trianon byl zločin předchozích vládnoucích tříd, ale že nyní můžeme společně spokojeně budovat socialismus. Nikdo tomu samozřejmě nevěřil, protože lidé měli osobní zkušenosti. To říkám proto, abyste pochopil, proč od roku 1990, kdy se do Maďarska vrátila

svoboda, byl zájem o Trianon opět tak velký. Proč? Protože téma bylo během čtyřiceti let zameteno pod koberec...

Můžeme vlastně navázat, je to moje další otázka, myslíte si, že od roku 1990 je v otázce Trianonské smlouvy nějaký posun? Někaký posun ohledně revize hranic?

Musíme odlišit jednu věc, musíme rozlišit mluvení o Trianonu a revizi Trianonu, protože nikdo, dle mého nejlepšího vědomí, v Maďarsku nechce revizi Trianonu. To je něco, co bych Vám velmi rád zdůraznil, protože zde existují politické síly, ve střední Evropě, pro které je užitečné říci, že se Maďarsko snaží revidovat hranice. Například Ján Slota, jeho celá existence je založena na pověsti, že Maďarsko se snaží o revizi Trianonu. Ne, Maďarsko nemá zájem na revizi. Dovolte mi, abych Vám dal velmi, jak bych to řekl, prozaičtější příklad: Jste šedesátiletý muž, máte čtyři děti, šestnáct vnoučat, ale někdy stále přemýšlíte o tom, jestli jste si před čtyřiceti lety neměl vzít jinou dívku, ne tu, co jste si nakonec vzal. Znamená to, že chcete opustit svoji rodinu? Ne, a takhle přesně se Trianon vrátil.

Teoreticky bychom si mohli představit, co by se stalo, kdyby někdo začal mluvit o otázce hranic. Víte, Maďarsko bylo mezi prvními státy, které uznaly nezávislost Slovenska, i když z právního hlediska nikdo nikdy nedal samotnému Slovensku jakékoli právo na bývalá maďarská území. Ale dovolte mi, abych dal jasně najevo skutečnost, že nechceme měnit hranice. A je to vlastně napsáno ve všech tzv. základních smlouvách, které Maďarsko podepsalo se svými sousedy, to je jedna strana našich smluv, druhá strana je taková, že se mají sousedé starat o maďarské menšiny, které na jejich územích žijí.

Je pravda, že téma Trianonu se po roce 1990 vrátilo a obecně vzato tento zájem lidí chápu. A děláme mnoho chyb, na obou stranách. Opět Vám dám jednoduchý příklad; víte, jaký tvar mělo Maďarsko před první

světovou válkou? Někdy můžete vidět na automobilech samolepky s tvarem Maďarska z této doby, myslím, že to je hloupé. Pokud chcete vidět Bratislavu, proč tímto popuzovat Slováky? Ale dovolte mi uvést také jiný příklad. Nacházíte se v Bratislavě, jdete do prvního knihkupectví a snažíte se najít průvodce po městě. Může se stát, že v příručce v maďarském jazyce nebude zmínka o Maďarsku. Jako by tam nepatřilo, jakoby Slovensko nikdy nebylo součástí Maďarska. Můžete si přečíst, že králové byli korunováni v katedrále svatého Martina, ale čí králové, prosím? Na obou stranách můžete vidět jisté známky a prvky necitlivosti, ale platí to pro obě strany, není to tak, že by jedna strana byla nacionalistická a druhá je vždy příjemná.

Myslím, že lidé velmi často přirovnávají Trianonskou smlouvu k „naší“ smlouvě – k Mnichovské dohodě z roku 1938. Je to podobný případ? Jak jistě víte, ztratili jsme Sudety, pak jsme je získali zpět...

Ano, myslím, že je zde velmi mnoho podobností, ale také několik rozdílů. Jeden z mýtů české a slovenské historiografie je ten, že vznik Československa v roce 1918 byla dobrá věc a vše, co tím bylo doprovázeno také. Můj osobní názor, jako amatérského historika, je ten, že vznik Československa byla dobrá věc, která byla doprovázena ne tak dobrými prvky. A dovolte mi uvést příklad: když se království Maďarska, Uhersko začalo fragmentovat, důvod byl ten, že prohrálo válku. Nechme minulost za sebou, teď nám bude vládnout demokracie a bude prosazována idea o sebeurčení národů v případě, kdy například Slováci v severním Maďarsku chtějí opustit Maďarsko, tak by se jim to mělo umožnit. Historicky ano, je to součást Maďarska, ale teď je důležité, co je přáním lidu. Takže Slováci opustí Maďarsko, ale Němci chtěli v Čechách udělat totéž. Ale pak byl použit další argument, historický – Němci nemohou území opustit, protože patří do historických českých zemí a nesmí proto odejít. Mohl jsem to říci lépe, ale je to pravda.

A další věc je Mnichov. Můj osobní názor (a to zdůrazňuji, že to není oficiální maďarský názor a nemám žádné instrukce k této problematice) je, že obě smlouvy jsou si podobné svým charakterem, obě byly diktátem. Jedna strana nebyla řádně vyslyšena, další strana nebyla vůbec brána v úvahu. Často se říká, v české, ale hlavně ve slovenské historiografii, že vznik Československa byla spontánní historická skutečnost a že smlouvy ze Saint Germain a z Trianonu byly poslední završením. Řekl bych, že ne tak docela... Protože zde hodně záleželo, na jaké straně byl jaký stát ve válce, jestli mezi vítěznými nebo mezi poraženými, podle toho se smlouvy tvořily. A ještě malá poznámka: Měl jsem velmi zajímavé setkání se skupinou českých studentů, přibližně před rokem. Byli velmi překvapeni, když se mě zeptali na Mnichov, podle nich to byla katastrofa, zatímco Trianon byl, víte, něco, co přišlo přirozeně a lidé se z toho radovali. A já jim řekl svůj názor a oni viditelně znervózňeli, protože jsem se zmínil, že zde vidím rozdíl – žádná oblast s Čechy nebyla dána Německu, což není ale případ Trianonu, ale nechme to...

Souhlasím s Vámi, je to logické, vlastně pravdivé a logické. Problém je asi v informacích, studenti a studentky by měli zřejmě přečíst velké množství literatury, aby pochopili tuto problematiku...

Ano, to je dobrý postřeh. Podívejte, když už mluvíme o informacích, zmínil jste, že jste hodně přečetl v českém tisku a nebyl jste zrovna potěšen tím, jaké informace český tisk nabízí. Něco Vám povím, není to otázka dobré vůle českých novinářů. Musíte si uvědomit, že většina věcí o Maďarsku v českém tisku pochází od novinářů, kteří zakládají svůj pohled na Maďarsko na tom, co čtou a slyší od svých slovenských kolegů. To je přirozené, to akceptuji, i když je to zvláštní omezení mysli. Mám hodně slovenských přátel, skvělých lidí, ale stejně jako já jsem vězněm své výchovy, tak i oni jsou vězni svého vzdělávání. A víte, pokud by Češi mohli číst tak jednoduše maďarštinu jako slovenštinu, tak by byl

pravděpodobně obraz Maďarska v českých médiích jiný, ale musíme se naučit s tím žít tak, jak je to nyní.

Když jsem hledal informace o tomto tématu, byl jsem překvapený, s jakým zaujetím většina slovenských zpravodajských serverů informuje o tématu. Byl z toho trochu cítit nacionalismus, ale slovenský nacionalismus. Víte, silné titulky s informacemi o maďarských nacionalistech, generalizování...

Ano, ale děje se to na obou stranách. Maďarský ministr zahraničí, velmi zkušený pán, s námi měl velmi dlouhý rozhovor, se mnou a s dalšími přáteli. Mluvil o tom, jak je velmi důležité respektovat citlivost Slováků a Slovenska. Protože Slovensko je nový stát, stále ještě nový stát. Na začátku života každého státu je tento stát citlivý na některá témata ohledně jeho státnosti, existují země, které již tuto citlivost nemají, ale pokud je Vaše země mladá, pak si můžete k srdci vzít příliš mnoho věcí, což může být extra citlivé. Pravděpodobně je to o Maďarsku pravda, možná ne v takovém rozsahu. Pokud jste chytří, ohleduplní, tak je právě toto situace, kdy by se měla činit gesta, pěkná a milá gesta směrem k druhé straně.

Slyšel jsem, že jste byl přibližně před rokem a půl na konferenci, byla to konference Centra pro ekonomiku a politiku v Praze na téma Trianonské smlouvy a jejího devadesátiletého výročí, vznesl jste zde nějaké kritické poznámky, je to pravda? V čem byl problém?

V podstatě to pro mě bylo velmi nepříjemné, protože to bylo v přítomnosti prezidenta Klause. Musel jsem vstát a říct: Podívejte, nesdílím tento názor. Můj dojem byl takový, že žádný z řečníků nezastupoval maďarský aspekt, a že konference otevřela téma Maďarska a jeho revizionismu, které může narušit rovnováhu ve střední Evropě. Musel jsem zde vyjádřit svou nespokojenost s tím, že v hlavním městě maďarského spojence, jedním z nejbližších spojenců Maďarska v NATO, EU, může být

Maďarsko obviněno z působení problémů ve střední Evropě kvůli nacionalismu, to bylo na mě moc a některými dalšími to nebylo dobře přijato. Ve skutečnosti jsem byl později osloven pořadatelem, abych pro ně napsal článek, to jsem udělal, ale článek nakonec nebyl zveřejněn. Ale nebylo to jen o mém pocitu, bylo to o tom, jak byla otázka Trianonu ošetřena. Stále svůj text mám, pokud máte zájem.

To by bylo pro mou práci jistě velmi zajímavé...

Dobře.

Ted' bych se rád zeptal na otázky kolem politických stran v Maďarsku. Řekl jste, že Maďarsko nemůžeme považovat za nacionalistické, ovšem ve většině literatury se dočteme, že v obecné rovině jsou maďarské politické strany mnohem nacionalističtější, než ostatní strany ve zbytku Evropy nebo v České republice. Mám na mysli Jobbik a jiné, myslíte si, že je to pravda?

Má odpověď zní ne. Ne, možná jsou nacionalistické jinak, v jiném stylu. Řeknu Vám, typičtí maďarští nacionalisté by mohli říci: „Dobře, jaká škoda, že bylo Maďarsko rozřezáno na kusy, to je důvod, proč bylo Maďarsko plné utrpení, to je důvod, proč se nebere v potaz pošlapávání Maďarů, tohle všechno začalo Trianonem.“ To je maďarský nacionalista. Český nacionalista říká: „Nechci platit už ani korunu do Bruselu, protože nedělají nic dobře a není to v našem zájmu.“

Maďarský nacionalismus je více zahleděný do minulosti, ale proč? Protože Maďarsko bylo v nedávné historii velmi často na straně poražených, český nacionalista nepotřebuje jít do minulosti a cítit se nešťastně a napjatě. Český nacionalismus bude mluvit o penězích, vlivu a rozhodování, o suverenitě, maďarští se zaměřují na historii. Potkal jsem se s českými diplomaty, kteří mi sdělili, že byli velice překvapeni tím, jakou roli hraje historie v Maďarsku. Myslím, že to je kvůli té negativní zkušenosti z historie, které doposud nebyly zpracovány veřejností. Víte,

Češi koukají mnohem více na budoucnost, ale nikdy nevíte, kdo je více nacionalistický. Víte, když Francouzi řeknou: „Ne, nechceme platit další peníze Řecku“ tak jsou nacionalističtí ve „francouzském způsobu“ a to není lepší než koukání se na staré mapy...

Strana Fidesz navrhla a prosadila zákon, který označuje 4. červen jako Den národní solidarity, národní paměti či národní soudržnosti. Co to znamená? Co si pod tím mám představit?

Dobře, pokusím se najít samotný text, je velmi výmluvný. Čtvrtý červen je výročí Trianonu. Fidesz se dostal k moci na jaře roku 2010 s velmi pěknou parlamentní většinou a také s překvapivě silným zastoupením Jobbiku. Jobbik měl v podstatě dvě témata, která mu přinesla popularitu, jedním z nich jsou Romové a jejich zneužívání sociálních dávek. Druhým tématem bylo, že Maďarsko stále ještě není dost respektováno vzhledem k událostem, které proběhly ve 20. století a kdy maďarský národ trpěl, počínaje Trianonem.

Co bylo první věcí, kterou Fidesz při nástupu k moci udělal: zaprvé připravil rozsáhlý program o posílení veřejného pořádku a bezpečnosti v Maďarsku, tím pádem jedno z hlavních témat Jobbiku zmizelo. Poté přišel na řadu tento zákon, který byl přijat v parlamentu. Je to velmi symbolický zákon, který v podstatě říká, že se každý rok bude připomínat Trianon. Nic jiného z tohoto zákona nevyplývá. Když byl tento zákon přijatý, tak pro něj hlasovaly v podstatě všechny strany v parlamentu, jak socialisté, tak i liberální demokraté.

Četl jsem text zákona a také jsem četl, že socialisté nesouhlasili s některými pasážemi a chtěli nějaké pasáže změnit?

Přesně tak, ale není to nijak „kousavý“ zákon, v důsledku toho splaskla další bublina Jobbiku. Musíte pochopit, že to bylo ze strany Fideszu velmi chytré taktizování. A mám-li být upřímný, také bylo vyslyšeno přání velké

části maďarských voličů. Víte, nějakým způsobem reflektovat tuto nešťastnou událost našich dějin na půdě parlamentu

Je to jedna z mých dalších otázek, je téma Trianonu dobré pro politické strany směrem k mobilizaci voličů, „zahrát“ tak trochu na tuto nacionalistickou notu? Víte, ve smyslu: „Máme velké ekonomické problémy, ale chceme zákon o čtvrtém červnu.“ Je to dobré téma pro voliče? Víím, že jste říkal, že Jobbik měl velkou podporu kvůli romskému tématu, ale přeci jen strana má 47 poslanců v parlamentu... Četl jsem rozhovor s panem Vonou, který říkal, že téma Trianonu je pro stranu aktuální a důležité...

Víte, moje odpověď je jednoduchá, nevidím samozřejmě do hlav představitelů Jobbiku, je to jen moje chápání, jediné, co může Jobbik ohledně Trianonu dělat je, že si bude stěžovat, to je celé. Je velmi důležité, že Maďarsko dělá, co může v podpoře etnických Maďarů žijících za hranicemi, pomáhá jim prosadit se, zachovat svou identitu, uplatňovat svá práva. S těmito právy, Maďaři sedí ve vládě Slovenské republiky, sedí ve vládě Rumunska, není to jako v socialistických dobách, kdy byly tyto skupiny vyřazeny z veřejných úřadů.

V České republice, jak jistě víte, máme podobné problémy s romskou populací, momentálně situace silně rezonuje ve Šluknově, může to být silné téma pro politické strany?

Ano, přesně tak, ale v Maďarsku je ta situace horší, čísla jsou oproti České republice jiná. V Maďarsku, kde žije přibližně deset milionů obyvatel je kolem šesti set tisíc Romů. Říká se, že tady v České republice, vlastně to byla Monika Šimůnková (*vládní zmocněnkyně pro lidská práva pozn. autora*), kdo mi řekl, že více než polovina Romů jsou součástí většinové společnosti v České republice. Jejich kůže je sice tmavší, ale jinak jsou součástí majoritní společnosti a žádné další rozdíly zde nejsou. V Maďarsku je to trochu jinak: existují zde velké skupiny

Romů, hlavně v severní a východní části Maďarska, kteří jsou pod trojím účinkem negativních sociálních jevů. Na počátku devadesátých let byli první, kdo byl vyhozen ze zaměstnání při privatizování státních podniků, proč? Protože neměli žádné vzdělání a pracovní místa, která zastávali, nebyla pro příchozí soukromé investory potřebná. A z toho plyne, že statisíce lidí vyrůstaly v rodinách, kde nikdo neměl dvacet let práci a oni nemají možnost „úniku.“ Druhý problém je, že se díváte tváří v tvář na ekonomickou a finanční krizi, z čehož plyne velký schodek maďarského státního rozpočtu. V důsledku toho musela maďarská vláda vypnout určité kohoutky a tím pádem šly příjmy v maďarských rodinách v posledních třech letech výrazně dolů. A pak je tu třetí problém, nesnášenlivost z obou stran, jak od menšiny, tak od většiny. V mnoha chudých vesnicích v severním a východním Maďarsku je znepokojivě vysoké číslo nezaměstnaných Romů s velkými rodinami, víte, jaký je to pocit, v důsledku toho potom páchají drobnou trestnou činností. To poté produkuje silné emoce hlavně u starších obyvatel těchto vesnic, dnes tvoří tito lidé základnu pro Jobbik. Dovolte mi, abych Vám řekl ještě jednu zajímavost: Tito stejní lidé ve velkém hlasovali v roce 2006 pro socialisty v předchozích volbách, měli zájem o to, aby stát i nadále přerozděloval velké objemy peněz a jak víte, socialisté jsou v přerozdělování a utrácení peněz dobří. Ale v roce 2010 si většina těchto lidí, vím to, mám mezi nimi i své příbuzné, řekli: „Máme toho dost, potřebujeme silnou vládu, vládu, která dá věci do pořádku.“ Jak bych to řekl, to je prostor, odkud vzešel Jobbik.

Rozumím, je to těžké a tak trochu chápu Maďary, proč chtějí silnou vládu v této situaci, už jen kvůli Ferenci Gyurcsánym a jeho slavné větě: „Lidem jsme lhali, říkali jsme jim, že máme hodně peněz a přitom je to lež.“ Má další otázka směřuje k Maďarské gardě, jak jste řekl, každý stát má „jednoduché“ jedince. Víím, že byla garda před dvěma, vlastně už třemi lety zakázána, ale jak byste ji popsal? Je to

organizace pro pár jedinců nebo je to organizace s velkou podporou?

Můj soukromý odhad je, a nemám žádné statistiky, které by jej podpořily, že existuje možná několik tisíc lidí, většinou opět ve východní části Maďarska, kteří požádali o členství v různých gardách. Máme více než jednu, někdy si i navzájem konkurují. Podívejte, Maďarská garda byla opravdu zakázána, ale ihned po zákazu jsme měli Novou maďarskou gardu, vy znáte tento trik.

Ano, je to stejný příklad jako Dělnická strana v České republice?

Ano, pan Vandas a jeho strana. Viděl jsem atraktivitu té síly, síly, která lidi přitahuje a proto se zapojují. Jsou pak dva důvody – Maďarská garda je velmi úzce spojena, možná ne strukturálně, ale je, s parlamentní stranou Jobbik a Jobbik šel do parlamentu. A když jde radikální strana do parlamentu, okamžitě ztrácí svoje stoupence. Strana se musí nějakým způsobem chovat, musí mít určité taktické úvahy. Je krásné, že když jste v opozici, můžete si svoje hesla a kritiku hlásat jakýmkoli způsobem. Ale lidé se pak ptají: Co pro nás děláte? To na jedné straně, na druhé straně je současná vláda, která posílila policii, posílila místní samosprávy, jen policie udržuje zákon a pořádek. Není potřeba gardy, lidé, kteří měli na sobě uniformy, byli vzati do vazeb, protože v Maďarsku nesmíte nosit uniformu, která vypadá jako něco, co ohrožuje jakoukoli část populace. Už dlouhé měsíce jsem neslyšel o jakýchkoli střetech nebo konfliktních situacích mezi občany a gardisty či jimi podobných. Má naděje je taková, že tento jev tohoto druhu už je za námi.

Dobře, teď mám otázky ohledně některých zákonů, hlavně otázku ohledně nové maďarské ústavy. Tato ústava je kritizována jak EU, tak i například USA. Přečetl jsem si nějaké informace a opět se vracíme k tématu nacionalismu – ústava je prý silně nacionalistická. Na druhou stranu musím říct, že jsem také četl, jen pro příklad,

kritiku ze slovenské strany ohledně toho, že Maďarsko už není republika, už je to jen Maďarsko. Někteří jedinci na Slovensku to prezentují jako návrat ke starým časům, jako nebezpečí. Ovšem pravdou je, že maďarština nezná rozdíl mezi slovem Maďarsko a Uhersko, přijde mi to přinejmenším vtipné.

Ano, v pořádku. Několik poznámek ohledně nové ústavy. Ústava je k dispozici na mnoha webových stránkách, můžete se na ní podívat sám. Dovoďte mi, abych Vám řekl můj velmi osobní názor, myslím, že ústava je naprosto v pořádku. Řekl bych, jako amatérský historik, amatérský znalec práva, jako laik, že ústava je opravdu v pořádku. Přečetl jsem si ji a neshledal jsem zde žádné problémy. Většina lidí nemá problém s ústavou jako takovou, ale s její preambulí.

Ano, zde jsou odkazy na Boha, četl jsem tu ústavu...

Ano, přečtěte si jí, podívejte se na ní. Je zde zmínka o Bohu a jméno země, k tomu se ještě vrátím. Musíte pochopit, že převažující většinový názor v dnešním Maďarsku je konzervativní a vychýlený doprava. Většina lidí ve společnosti, a možná je to reakce na čtyřicet let, kdy Maďarsko zosobňovalo druhý extrém, má tento konzervativní a pravicový pohled a současná parlamentní většina z něho vychází. Proto je potřeba odrazit toto smýšlení v ústavě, to se neodráží ani tak ve člancích, ale spíše v preambuli ústavy, která vlastně není „reálnou“ součástí ústavy, neexistuje žádný právní důsledek toho, co se objevuje v preambuli. Podívejte, preambule předchozí maďarské ústavy začínala slovy o vděčnosti Rudé armádě, to nemělo žádný vliv na chod Maďarska. Ale je to velmi charakteristické proto, jak se současná parlamentní většina rozhodla zahrnout Boha do současné ústavy. A říkám to jako ateista, jako zapřísáhlý ateista. Víte, ústava uvádí, že Maďarsko a jeho osud je vedený Bohem, tak by se mi to nemuselo líbit, ale to, co bylo vybráno, je důmyslné: „Bůh ochraňuj Maďary.“ To je první věta z maďarské státní hymny, na kterou jsem pyšný a hrdý ji zpívat. I jako ateista jsem nemohl

být vyrušen tím, že první řádek jedné z nejkrásnějších maďarských básní je také uveden v ústavě. To je hezký způsob jak věřící lidi učinit šťastnými a zároveň ty nevěřící nějakým způsobem neurazit. Takto se Bůh dostal do maďarské ústavy, to je dle mého názoru nejlepší možný odkaz k Bohu. Buďme opatrní proto při obviňování maďarské ústavy z toho, že obsahuje zmínku o Bohu, plno ústav tyto zmínky obsahuje – německá, irská nebo polská mají přímé odkazy na boží moudrost.

Problém číslo dvě, republika. Až do ledna letošního roku byl oficiální název země Maďarská republika, nyní je to Maďarsko. Ale článek 1 ústavy říká, že Maďarsko je republika. Takže ještě jednou, pokud opravdu chcete hledat problém, tak ano, název státu se změnil. Ve víru velkých politických bojů v prvním desetiletí tohoto století, socialistický vůdce pan Gyurcsány a představitelé jeho strany používali republiku jako výzvu k soutěži, „bojovali za republiku.“ Kdežto pan Orbán a jeho strana se zaměřili na Maďarsko, říkali „pojďme bojovat za Maďarsko.“ Můžeme ústavu považovat za odraz těchto dvou přístupů, je to symbolické, viditelné na obou stranách. A pokud jde o to jméno, skutečně nemáme jiné slovo pro Maďarsko před rokem 1918 a po roce 1918.

Zpočátku jsem nemohl pochopit to, co jsem četl v tisku, zprávy o tom, že Maďarsko je utopené v minulosti, že se snaží zrekultivovat pomocí jeho starého jména. Opět je to již zmíněná citlivost a problémy slovenského tisku, protože místo Maďarské republiky zjišťují, že přišlo Maďarsko, museli zjistit, jestli toto Maďarsko je jiné než to předchozí Maďarsko, které bylo použito a je mnohem citlivější. Víte, že EU našla v maďarské ústavě několik problémů, na těch se momentálně pracuje. Dám Vám příklad, například problém soudců. Nyní je to tak, že soudci, musejí odejít povinně do důchodu, všichni v určitém věku. Víte, je to zajímavá otázka, i když to není otázka ústavní velikosti, pokud bychom to tak řekli. Není to o změně naší země, vláda prostě navrhla něco, co parlamentu přišlo jako dobrý nápad. Máme spoustu starších soudců, kteří jsou schopni i nadále

působit ve výkonu funkce, tak proč bychom jim nařizovali odcházet do důchodu s ostatními? Pak se můžeme rozhodnout, že se budeme ucházet o jejich služby i nadále, pokud budou opravdu dobří. Můžete si to přečíst z jednoho pohledu nebo z druhého, ale obojí není otázka o tom, jestli je Maďarsko republika nebo není.

Rozumím... Nakonec tu mám ještě dvě otázky, další případ je Zákon o dvojím občanství. V tisku, a opět nejvíce v tom slovenském, se dočteme, že je tento zákon velmi sporný a je problémem. Jak je to?

Ano, přesně tak. Podívejte se, toto je případ toho, jak se problémy mohou ukázat tam, kde nejsou, když je zde politický zájem. Až do roku 2010 jste mohli žádat o maďarské občanství, pokud jste dokázal, že máte maďarské nebo uherské předky, ne etnické, ovládáte alespoň trochu maďarštinu a měl jste například byt v Maďarsku, kdekoli na světě s výjimkou sousedních států. Pro všechny, ve Stockholmu, Buenos Aires nebo Torontu, jediný problém byl, že jste museli mít trvalý pobyt v Maďarsku. Pak přišla parlamentní většina, která si řekla dobře, pojďme to změnit, protože všechny sousední země, které mají zákon o dvojím občanství jako Srbsko, Rumunsko, Chorvatsko, dokonce i Slovensko do roku 2005, nemají takový požadavek, stačí, že existuje příslušnost k té zemi, pak si o občanství můžete požádat. Další otázkou bylo, proč je ta možnost pro všechny a ne pro ty, kteří žijí v sousedních zemích, nakonec bylo rozhodnuto, že tato možnost bude otevřena pro všechny. Ještě jednou, stačí mít maďarské předky a nějakou minimální úroveň znalosti maďarského jazyka, to je vše, co potřebujete, je to otevřená příležitost. Opět, není to něco, co nabízíme v masovém měřítku, od této chvíle všichni v Zakarpatské Ukrajině, kteří se prohlašují za Maďary, budou mít občanství Maďarska. O občanství musíte požádat sami, budete muset napsat žádost v maďarštině, která bude zaslána do určené maďarské instituce, kde bude rozhodnuto o tom, zda nejste bezpečnostním rizikem atd. a bude Vám dáno občanství. Není to o krvi, o genetice, není to o

pojmu národa v Hitlerově smyslu, ale je to o kultuře. Pokud se jmenujete Ján Novák a jste Slovák do morku kosti, ale můžete dokázat pochopení maďarštiny z jakéhokoli důvodu na Zemi, můžete být hrdí na to, že máte maďarské občanství, bude to bez problému. Může Vám být dáno občanství, které se neomezuje pouze na „etnické“ Maďary, stačí mít předky, kteří byli Maďaři a znalost jazyka. Pro většinu lidí, zejména pro občany partnerských zemí EU je to pouze symbolický akt. Symbolické, protože to nic nepřidává do jejich právního postavení. Dovolte mi uvést příklad, ze Slovenska, nejsem žádným způsobem vázaný na Slovensko, ale myslím, že to bude nejjednodušší pro Vaše pochopení. Pokud máte dvojí slovensko-maďarské občanství, na území Slovenska jste považován za slovenského občana a všechny slovenské zákony jsou pro vás platné, takže všechna kritika směřující k jakési územní expanzi je nesmyslná. Protože pokud máte dva pasy na Slovensku, každý Vás považuje za Slováka tak dlouho, jak dlouho máte tento slovenský pas, je to symbolická záležitost. Existují dvě skupiny etnických Maďarů, pro které to není pouze symbolické: 150 000 Maďarů žijících na Ukrajině a 270 000 Maďarů žijících v Srbsku. Pro tyto menšiny znamená občanství snadnější přístup do EU, pro lidi tam je to přímý ekonomický přínos. Máte-li maďarský pas, můžete jít do Londýna a pracovat zde jako číšník. To je to, co se změní. Nikomu to neubližuje, naopak lidé jsou mnohem šťastnější.

Zajímavý pohled, co si myslíte o vztazích mezi Maďarskem a Slovenskem? Myslíte, že vztahy byly horší za doby, kdy na Slovensku vládla levicová vláda?

Vláda pana Orbána se dostala k moci v Maďarsku na jaře roku 2010, kabinet paní Radičové zase v červnu roku 2010. Předtím jsme se potýkali s velkými problémy ve vztazích obou zemí, byly velmi chladné, problémy byly ale většinou symbolické, nazval bych to empatickými problémy, byly to citlivé otázky. Měli jsme lépe pochopit myšlení druhé strany ještě předtím, než jsme něco řekli či udělali. Tyto otázky, se souhlasem

představitelů i představitelky obou zemí, začaly být projednávány nikoli veřejně, ale prostřednictvím smíšených komisí, které byly zřízeny mezi oběma zeměmi a ve kterých probíhaly velmi časté rozhovory mezi oběma stranami. Byly zde diskuze, otevřené otázky, ale všechno bylo zatím pod kontrolou, vztahy se vyvíjejí dobře. Jsem hrdý na to, že Vám můžu říci o otevření nových mostů na hranici, kde je obrovský tok pracovních sil mezi oběma zeměmi. Můžete se podívat na většinu maďarských potravin, velká část z nich se vyrábí na Slovensku, je zde velmi silná interakce, plus asi Vás překvapí některé statistiky, které jsem si našel. Která země hlasuje spolu s Maďarskem nejčastěji společně v OSN, NATO nebo EU? Slovensko. Stejná historie, stejný vývoj, stejná úroveň vývoje, jsme spojenci – přirozenými spojenci. Teď mám jen trochu obavy, protože to vypadá, že se pan Fico a jeho SMER vrátí do čela Slovenska, řeknu Vám proč.

Maďarské vztahy se Slovenskem byly zcela v pořádku do roku 2006 za vlády Mikuláše Dzurindy, kdy byla v Maďarsku socialistická vláda a na Slovensku právě jeho vláda. Od roku 2006 do roku 2010, kdy byli u moci v Maďarsku stále socialisté, se k moci na Slovensku dostává pan Fico a vztahy začínají být napjatější. Pak nastupuje paní Radičová a pan Orbán a všechno je opět v pořádku. Mám trochu strach... Doufám, že nacionalismus se v otevřené podobě nevrátí do vlády na Slovensku. Je těžké si představit, že by třeba v Maďarsku šel někdo do koalice se stranou Jobbik. Mám sice obavy, ale v dlouhodobém horizontu si myslím, že obě země budou žít vedle sebe spokojeně.

Dovolte mi ještě dvě osobní poznámky. Zaprvé, jeden z mých slovenských přátel mi jednou řekl, že vztahy mezi 97 procenty Maďary a Slováci jsou vynikající, ale zbývající 3 procenta jsou řízena politiky. Zadruhé, když jdu nakupovat tady v Praze, kde bydlím sám, rodinu mám v Budapešti, nebo jedu tramvají a zazvoní mi mobil, samozřejmě mluvím maďarsky, tak se mi velmi často stává, že za mnou někdo přijde a říká:

„Ale! Vy jste Maďar, já jsem ze Slovenska“ a podáme si ruce. To znamená, že ve třetí zemi jsme skoro bratři, to je převládající nálada. Když se s těmito lidmi loučím, nepoužiji „na shledanou“ ale „dovidenia“ a oni mají velkou radost. Tato věc může fungovat mezi lidmi velice dobře, a myslím, že budeme schopni minimalizovat vliv politiky a hraní na nacionalistické karty v obou zemích. Mohl bych si snad myslet, že Maďarsko je problémem ve slovenském politickém životě mnohem častější, než Slovensko v maďarském politickém životě. V Bratislavě se mluví o Maďarsku mnohem více, než my mluvíme o Slovensku. Ještě jednou, můžeme to opět připojit ke zmíněné citlivosti tohoto problému.

Pane velvyslanče, děkuji za Vaše odpovědi.